

בס"ד
ישיבת רבנו יצחק אלחנן--ירושלים עיה"ק

בענין בנין סתירה ומכה בפטיש בכלים 3
שי"ד:א

(עוד בענין מח' המחבר ורמ"א באינו מתכוין לעשות פתח--גר"א ד"ה ואם היה)

פקק בירה--חזון איש נא:יא
פתיחת פקק הברגה *Bottle caps*
שמירת שבת פ"ט הע' סא במילואים, מנחת שלמה צא:יב, ביצחק יקרא ס'ק כג
מנחת אשר א:כח
רב שמחה ב. כהן ח'א עמ' 186-187
שו"ת יחווה דעת ב:מב

איסור עשיית פתח--בונה או מכה בפטיש?

גמ' דף קב: העושה נקב בלול של תרנגולים
רמב"ם פ"י הל' יד, טז-יז, כסף משנה
ב' מהלכים בדעת הרמב"ם--א) לחם משנה שנות אליהו (מובא מנחת אריאל קב:) ב) מגן אברהם שיד:ג, אשל אברהם
(ג), מנחת אריאל (כב).

לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא
משנה ברורה שיד:ח, שער הציון ט, שלחן שלמה ז:ג.
לפתוח שקית חלב--שמירת שבת כה' ט הע' יא (חצי האחרון) גם בשלחן שלמה שיד:ז:ה.

גדר דין עשיית פתח

משנה דף קמו. שובר וגמ' דף קמו. "בעו מיני' מרב ששת" עד קמו: ושיון, רשב"א "תמיהא לי"
חזון איש נא:ג
טור בית יוסף שו"ע ומשנה ברורה שיד:ו

פחית אם לשונית *soda cans*--מנחת שלמה ב:יב, ארחות שבונ עמ' רסג

שם. בסוף אחרי תיבת "להיפך" להוסיף: שהרי מחבר או מפריד אותיות מהפרוכת שהוא כעין קלף,

שם. בסוף ההערה להוסיף: ועיין גם שו"ת הרמ"א סימן קיט בענין פתיחת ספר בשבת שעל חודי הדפים יש אותיות שסובר דאין לחלק בין הפרדה באמצע אות לבין הפרדה בין שתי אותיות ובשניהם הוא מתיר. ואף שלמחוק מחודי הספר ודאי אסור ואפ"ה מתיר לכתחילה כשעשוי לפתוח ולסגור, וע"כ משום דלאו כלום הוא, וה"נ גם כאן כמו שמותר לקרוע את העור אם יש צורך כך גם אין לחוש למחיקה. אך אעפ"כ טוב להמנע מזה, וראה להלן פי"א הערה לא.

הערה נה

אחרי "שיקח הקונה נעליו לביתו" להוסיף: ולא ראוי כלל לשימוש כל זמן שהוא תפור.

הערה סא

לפני עכ"ד להוסיף: אך אם פקק ההברגה נעשה כולו לפני ההרכבה על הבקבוק (כפקק של פלסטיק), הואיל והטבעת שבקצה עוד לפני הפתיחה ניכר שהיא דבר נפרד מגוף הפקק, וניכר הדבר שעשוי רק שבתחילה יהא ראוי לסגירה מוחלטת, ושיהא ניכר אם מישהו פתח אותו, נראה דמותר, כיון דמה שהיה בתחילה נשאר עכשיו בלי הטבעת האחרונה שהיתה תלויה בו, ורואין את הטבעת כהדבקה של טיט או שעוה, כיון שגם לאחר ההפרדה חשיב פקק הברגה, רק הפסיד את האפשרות של סגירה מוחלטת, וגם אין בזה משום קורע או מחתך, וראה לעיל הערה יא ו-כה.

הערה עז

בסוגריים: ודבריו "לכאורה" צ"ע.

פרק י

הערה י

לפני עכ"ד להוסיף: ובעיקר דין מוליד ונולד ביו"ט, ראה להלן פי"ב הערה כט.

הערה כז

להוסיף אחרי "הקירור": הנעשה בניגור לרצונו, כי אם המקרר היה מפסיק לעבוד לא היה מוציאו משם.

שם. בסוף ההערה להוסיף: ונמצא שע"י ההוצאה הוא רק מונע את ההקפאה שהיא נגד רצונו. ואף שאסור לטלטל דבר להעמידו במקום אחר

עבור
שם
שבמ
כלל
הער
להש
הער
להוס
חשינ
ליהנ
לפתו
לדון
דלא
שהא
הער
אחרי
הער
אחרי
רק ל
מעש
ואפי
בקיו
הער
אחרי
דגור
הוסין
הער
אחרי
שהבי
ודומד

רק יום אחד ולא יותר, ומסגנון הדברים משמע שגם המשנ"ב הבין כן, ועיין גם בנשמת אדם כלל כ"ד ד"ה אבל שכתב "דהא אין דרך לכתוב אלא כדי שיעמוד לזמן מרובה". גם הכותב בדיו על עלה של בצל וחזרין דתניא דפטור מפני שאינו מתקיים חושבני דיכול שפיר להתקיים יום אחד ואולי גם ג' או ד' ימים ואפ"ה פטור. גם פסק השו"ע שם סעי' ה' שמותר לרשום בצפורן על קלף מפני שאינו מתקיים אף שענינו רואות דביום אחד ודאי יכול להתקיים. וכן נראה גם ממ"ש הרמב"ם בהט"ז הכותב על בשרו חייב אע"פ שחמימות בשרו מעברת הכתב לאחר זמן הרי זה דומה לכתב שנמחק, וחושבני דכונתו היא כיון שהיה מת היה מתקיים ורק מפני שהוא חי וחם לכך החמימות מעברת [ולא הבינותי מ"ש הדר"ג בסוף דבריו לענין הך דינא דכותב על בשרו], והרי ענינו רואות שהחמימות אינה מעברת דיו וסיקרא תוך יום אחד כי אם לאחר זמן ואפ"ה כתב הרמב"ם דאינו מתקיים (אך אפשר דכונתו לחייב אף אם כתב כתיבה קלה שהחמימות מעברת אותה תוך יום אחד). גם בפת"ש אה"ע ריש סי' קכ"ה לענין ידו הנקפץ מאיליו לאחר זמן משמע שלא העלו כלל על דעתם לומר דסגי ביום אחד בלבד אע"ג דהתם קיל טפי משבת.

וכיון דנד"ד הוא לענין כתב לועזי וכ"ש בכתב מושיטא דקיל טפי וכמו"ש במג"א סי' ש"מ סק"י ובסי' תקמ"ה ס"ק כ"א לכן העירותי הדברים דלעיל.

אגב מה שכתב הדר"ג שליט"א והרי זה ממש כעין נד"ד דדרך הרופאים או שאר בנ"א להשתמש בכה"ג לזכרון עד שיעתיקו משם למקום הצורך להם ואין מלאכת מחשבת יותר מזה, לא הבינותי וכי כך הוא הדרך לכתוב על נייר או בדיו שאינו מתקיים יותר מג' ימים. גם חושבני דשריטה על חלב קרוש שפיר מתקיים זמן מרובה ולא ידעתי למה ברור אצלו להיפך, ובעיקר הדין כבר כתב שם הגר"א ז"ל על אתר שעל שעה פטור אף בשבת.

יב

פתיחת פקק הברגה שע"ג בקבוק — בשבת*

ע"ד שאלתו בענין פקק של פח אשר בפעם הראשונה שפותחים אותו נפרד ממנו חלק התחתון ונשאר טבעת על צואר הבקבוק, פשוט הדבר שאיסור גמור הוא לפתוח בו לראשונה בשבת, כיון שאף אם היו שוכרים את הצלוחית ומוציאים את שברי הזכוכית מהפקק, מ"מ כל זמן שהפקק מחובר לחלק התחתון אינו ראוי כלל לכסות בו בקבוק אחר כזה, ונמצא דלא נעשה פקק אלא ע"י זה שחתך את הטבעת מהפקק

וכיון שכן הו"ל ודאי תיקון כלי, וכמו שאסור לקטום קיסם כדי לחצוץ בו פעם אחת בלבד את שיניו ואח"כ יורקנו משום תיקון כלי כמבואר בגמרא ובש"ס או"ח סי' שכ"ב כ"ש שאסור לעשות פקק לבקבוק ע"י זה שחתך ממנו מקצת ועי"ז נעשה ראוי להשתמש בו כפקק.

★

בנים דבריו דפקק לא חשיב כלי לענין נטילת ידים וטומאה [כדחתן בפ"א דידיים מ"ב ובפ"ג דכלים מ"ב], אבל אין זה נוגע לשבת, דאטו העושה בשבת פשוטי כלי עץ אינו חשיב כעושה כלי, ורק באוכלין הוא דאמרינן שאין בהם משום תיקון כלי, וחושבני שגם כת"ר יסכים לדברי שהלוקח עץ גופר וקוטמו בכלי ומתקנו לפקק דחייב חטאת מידי דהוי אקיסם שאם קוטמו בכלי לחצות בו שיניו או לפתוח בו דלת דחייב חטאת, ומ"ש בגמרא שבת קכ"ג ע"א מדלענין טומאה לאו מנא לענין שבת נמי לאו מנא אין זה שייך כלל לכאן כמובן למעין.

בנוגע לפקק מסוג השני [דהיינו מכסה אשר עם פתיחתו הוא מתרחב קצת], חושבני דגם בשעה שהוא על הבקבוק יש עליו שם פקק, ואנכי דברתי רק מהסוג השני.

ידעתי שהפקקים מיוצרים תחלה ורק אח"כ לאחר שמכסים בהם את הבקבוק לוחצים על הפקק בחלקו התחתון על ידי לחץ חזק לצואר הבקבוק, אך נלענ"ד דמיד כשנלחץ בכח ונתקטן ממדתו הקודמת נתבטל ממנו שם פקק כיון שמאז הוא רק "סותם" ובטל אל הכלי ואינו משמש כפקק שראוי גם לכסות וגם לפתוח, ואגיד לו נאמנה שמאד תמה אני על החזון איש באורח חיים סי' נ"א סוף אות י"א שכתב "ולהסיר המגופה הקטנה הנעשה מטס כפוף שסותמין בו את הבקבוקים שדוחקין אותה על זר הבקבוק שסכיב פיו — ואף שמסירה במפתח המעוות אותה אין כאן משום סתירת כלי דלא מצינו איסור בשבירת מגופה — ועוד דכיון דלכשה על הבקבוק כבר בטלה מתורת כלי שעומדת לשבירה", ולענ"ד צ"ע דהתינח לענין סתירה אבל איך לא נחית להא דעל ידי זה שמעקם בפתח את המכסה ומרחיבו הרי הוא מתקן אותו מעכשו לכלי שיהא ראוי להשתמש בו כפקק לכסות ולפתוח בו בכל עת שירצה, ומאי שנא מקטימת קיסם שהזכרנו קודם או קוטם עלה של הדס שמבואר במס' שבת קמ"ו ע"ב דמיקרי תיקון כלי עי"ש ברש"י ובראשוניים. ומה שנלענ"ד בזה הוא כמו שכתבתי, דכיון שאם ישברו את הצלוחית ויוציאו מתוך הפקק שברי הזכוכית יכולים שפיר בכח חזק לכסות בו בקבוק אחר הדומה לאותו בקבוק אשר ממנו הוסר לכן שפיר יש עליו שם פקק

(* מתוך תשובה להגאון הרב יהושע משה אהרנסון שליט"א.)

צום הרביעי יהפך לששון ולשמחה לנו ולכל ישראל
[תשל"א]

יצו ד' שלו' וכ"ט סלה לידיע ומכובדי הגאון הנעלה
מוהר"ע יוסף שלומו הטוב ישגא סלה.

אחדש"ת באה"ר בכבוד ויקר כיאות להדר"ג, הנני
להעיר על מה ששמעתי בשם כתר"ה על
ענין הפקק.

הפקק הזה נלחץ חזק בכיהח"ר על הבקבוק במכשיר
מיוחד אשר גם מקטין את הטבעת שבקצה
הפקק, אשר אילו היה מונח לפני פקק כזה על השלחן
כמו שהוא לאחר הלחיצה לא היה אפשר בשום אופן
לכסות בו אותו בקבוק, ונמצא שרק ע"י זה שחותכים
את הטבעת ונפרדת מהפקק רק אז אפשר לכסות עם
הפקק ונעשה כלי, כלומר פקק שאפשר לכסות
ולפתוח, וגם זה ברור שכל הפותח בקבוק אם אין
בדעתו לשתות הכל בבת אחת, הרי הוא מקפיד ופותח
את הבקבוק באופן שיוכל אח"כ לכסות עם הפקק את
הבקבוק ונמצא שכפתיחתו הוא עושה ממש כלי
כלומר פקק. ואף שהפקק אינו חשוב ולאחר גמר
השתיה זורקין אותו מ"מ גם לקטום קיסם אסור אע"ג
דלאחר שחוצץ בו שיניו ודאי זורקו, אשר על כן
כאשר נשאלתי על זה אמרתי שאסור. ומשום כך
אבקשו להודיעני מה טעם סובר מר דשרי.

בכבוד רב וביקרא דאורייתא

ידידו ומכבודו

שלמה זלמן אויערבאך

* * *

ב"ה, ערב שב"ק פר' חזון תשל"א פעה"ק ירושלם ת"ו

יזרח ד' אור לישרים ויהי שלו' וברכה וכ"ט סלה לידיע
ומכובד הגאון הרגול והמפורסם לשו"ת מוה"ר עובדי' יוסף
שלומו הטוב ישגא סלה.

אחדש"ט וש"ת בכבוד ויקר כיאות להדר"ג אודיעו
שקבלתי יקרת מכתבו וממהר אני להשיב ולפי סדר
דבריו כותב אני בזה את אשר נלענ"ד להעיר.

א כנים הם דבריו דגם כמו שהוא עכשיו לפנינו לא
פקע מהפקק שם כלי כיון דאפשר לכסות בו
בקבוק אחר שהוא יותר קטן, אך כל זה דוקא לענין
קבלת טומאה וכדומה, משא"כ לנד"ד כיון שאם יצליח
להסיר המכסה כמו שהוא לא יוכל עוד להשתמש בו

למי שנוטל קיסם שראוי ועומד לחציצת שינים אלא
שהוא קוטמו ומכשירו לחצוץ בו חורין וסדקין שהם
קטנים ביותר אשר בתחלה לא היה יכול לחצוץ בהם
דגם זה ודאי אסור, והוא הדין נמי כשלוקח פקק
וקוטמו כדי שיתאים לאותו בקבוק שרוצה להשתמש
בו.

ב מ"ש הדר"ג "שמאחר שהמכסה ממשיך למלאות
תפקידו בכיסוי הבקבוק ההוא עד לפתיחתו תורת
כלי עליו גם בעת סתימת הבקבוק עמו שלשם כך
נוצר ולכן אע"פ שא"א לכסות בו בקבוק אחר לאחר
שנלחץ מ"מ הוא מכסה היטב את הבקבוק שהותקן
עליו ולא בטל ממנו שם כלי כלל, נלענ"ד ד"פקק"
נקרא דבר שאפשר לכסות בו ולפתוח בכל עת שירצה
משא"כ בנדון דידן כל זמן שלא נחתכה הטבעת
מהמכסה הוא רק מכסה ו"סותם" את הבקבוק אבל
אי אפשר כלל להשתמש בו כ"פקק" לבקבוק בגודל
זה, ולפיכך כתבנו שהוא דומה לקוטם כדי לפתוח בו
דלת או לחצוץ חורים וסדקים שלא היה אפשר
מקודם.

ג מ"ש "שיש לצרף סברת הרב המגיד שכל שאינו
מכון לעשות כלי אין ראוי לומר בו פס"ר ולחייב
שכל שאינו מתכוין לכך אין כאן מלאכה כלל". לענ"ד
הוא תמוה דאף שעיקר הפתיחה הוא כדי לשתות ולא
בשביל שיהיה לו פקק, אבל ברור הדבר דמי שאין
בדעתו לשתות מיד את כל המשקה שבתוך הבקבוק
ודאי מקפיד לא לפתוח באופן שהפקק יתקלקל ומכון
שהמכסה יהיה לו לפקק כדי לפתוח ולכסות בו בכל
עת שירצה עד שיגמור לשתות הכל וכיון שכן אף גם
להמ"מ אסור, ומסופקני אם חשיב בכגון דא כקוטם
בכלי דחייב חטאת כיון דטעמא דביד פטור אבל אסור
אינו אלא משום דחשיב כלאחר יד משא"כ הכא דדרכו
בכך נואין זה שייך לשובר חבית ד"א שמותר אפי'
בשלמה ולא רק במוסתקי, כיון דהכא אינו שובר אלא
מתקן ודעתו לעשות כלי, דהיינו פקק שיהא אפשר
לכסות ולפתוח בכל עת שירצה. ובנוגע לקלקול
הטבעת כנים הדברים שאין לחשוש לכך. גם ידע ידידי
הגאון שליט"א כי יודע אני כשם שאין הפרצופים
שווין כו' וכל אחד צריך להורות כפי השכל אשר חננו
ד' וכמו שאין להתיר את האסור כך אין לאסור את
המותר ואנכי לא באתי אלא להעיר ולהגיד לו את
אשר נלענ"ד.

ביקרא דאורייתא ובכל חותמי טובה ברכה להדר"ג וכל
ביתו אחתום בתפלה כי צום החמישי יהפך מהרה לששון
ולשמחה לו ולכל ישראל.

שלמה זלמן אויערבאך

בְּפִטְיָ: *completing the formation of a utensil.*⁹ One who needs to open such a container should first puncture the cap (without

9. ישנן שני סוגי פקק:

(א) דבפעם הראשונה שפותחים אותו נפרד ממנו חלק התחתון ונשאר כטבעת על צואר הבקבוק.

(ב) דבפעם הראשונה שפותחים אותו נשאר הטבעת על הפקק רק מתרחב קצת. והנה האריכו פוסקי זמנינו בזה, ויש בזה הרבה חילוקי דיעות, יש אוסרים שני המינים, ויש מתירים שני המינים, ויש מחלקים ומתירים השני ואוסרים הראשון ונצטט קצת מדבריהם.

(א) הגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך שליט"א בספרו מנחת שלמה דף תקנא כתב וז"ל ע"ד שאלתו בעיני פקק של פח אשר בפעם הראשונה שפותחים אותו נפרד ממנו חלק התחתון ונשאר כטבעת על צואר הבקבוק, פשוט הרבר שאיסור גמור הוא לפתוח בו לראשונה בשבת, כיון שאף אם היו שוברים את הצלוחית ומוצאים את שברי הזכוכית מהפקק, מ"מ כל זמן שהפקק מחובר לחלק התחתון אינו ראוי כלל לכסות בו בקבוק אחר כזה, ונמצא דלא נעשה פקק אלא ע"י זה שחתך את הטבעת מהפקק וכיון שכן הו"ל ודאי תיקון כלי וכמו שאסור לקטום קיסם כדי לחצוץ בו פעם אחת בלבד את שיניו ואח"כ יורקנו משום תיקון כלי וכו' כ"ש שאסור לעשות פקק לבקבוק ע"י זה שחותך ממנו מקצת וע"י נעשה ראוי להשתמש בו כפקק, ובנוגע לפקק מסוג השני [דהיינו מכסה אשר אם פתיחתו הוא מתרחב קצת] חושבני דגם בשעה שהוא על הבקבוק יש עליו שם פקק וכו' ומה שנלענ"ד בזה הוא כמו שכתבתי, כיון שאם ישברו את הצלוחית ויוציאו מתוך הפקק שברי הזכוכית יכולים שפיר בכח חוק לכסות בו בקבוק אחר הדומה לאותו בקבוק אשר ממנו הוסר, לכן שפיר יש עליו שם פקק גם בשעה שמכוסה על הבקבוק ודומה ממש לפקק רגיל של עצי גופר, משא"כ בפקק של סוג הראשון הרי גם אם ישברו את הבקבוק ויוציאו מתוך הפקק את שברי הזכוכית אי אפשר כלל לכסות בו בקבוק אחר הדומה לזה שממנו הוסר, אבל אי"כ הרי זה דומה למי שנוטל קיסם שגם עכשיו ראוי לחצוץ בו שינים אלא שהוא קוטמו ומכשירו לחצוץ בו בחורים וסדקים קטנים שבתחלה לא היו ראוי דוודאי אסור עכ"ל.

דעת מרן הגר"מ פיינשטיין בזה. מרן זצ"ל לא כתב תשובה ע"ז אבל שמעתי מהגאון ר' דוד פיינשטיין שליט"א שמרן ז"ל אסר לפתוח משום שהוא עושה הפקק כלי וכן ראיתי ברבבות אפרים ח"ד ס' שהביא כן בשם מרן זצ"ל. ועיין בשו"ת משנה הלכות ח"ז ס' מ"ז שכתב, וז"ל נפגשתי את הגאון מהר"ם פיינשטיין [זצ"ל] ושאלתיו ג"כ מה דעתו בזה ואמר לי דמשום עשיית כלי לא חשש כלל אלא דחש לה משום שעושה פה ע"ש.

ועיין עוד בשו"ת רבבות אפרים ח"ד ס' קפ"ט שהביא מהגאון ר"א ליבעס וז"ל ומש"כ כת"ר בשם הגאון הר"מ פיינשטיין זצ"ל וזכרני שזה זמן רב דברתי עמו אודות ענין זה של כיסוי הבקבוקים ודקדק הרבה בזה אבל משום תיקון מנא אמר בפירוש דליכא למיחש אבל לא אמר בפירוש לאיסור עכ"ל.

ords or
ires, as

rs and
edures
adver-

olates
ng an
om of
n the

may
ewed
מָה

6. מ"ב

7. בנו

ע"ח

לפתוח

החלב

שם ה

וע"ב

מעיקו

עכ"ל

8. מה

לשיכ

כאן

the
and
the
sur-
it to
riers
rs of

orah
is. in

Inter-
ewish

than

i, on a

Mish-
y and

stud-
oks -

s, and

of the

ism is

irth of

ie Iron

me the

nd old,

ild not

i. They

roaden

lars for

eans to

imeless

לתת סמך למנהג שנודרים כסף לפני הספר תורה לקהל ולקופות צדקה ולחזן".
 ע"כ. ובספרו לדוד אמת (סימן ב אות א), כתב: „נהגו למכור המצות בשבתות
 וימים טובים, וטוב וישר שלא לדבר בבית הכנסת בזמן מכירת המצות, ואם
 בעל נפש הוא ילמוד מזמורים וכיוצא בזה". וכן הובא בסידור בית מנוחה.

בפיכום: מותר למכור העלויות לתורה ופתיחת ההיכל והגבהת ספר תורה
 בשבת ויום טוב, וכן מותר לתרום למוסדות צדקה וחסד או לבית
 הכנסת, שהכל צורך מצוה הם, ואין בהם משום איסור מקח וממכר בשבת.

סימן מב

שאלה: בקבוק מיץ ענבים או סמפו שסגור על ידי מכסה פח שמחודק
 בצואר הבקבוק, ובעת פתיחתו נפרדת טבעת מחלקו התחתון של
 המכסה, האם מותר לפותחו בשבת, ואין איסור במעשה הפרדת הטבעת
 של המכסה משום מקלקל, או שמא יש בזה משום איסור מתקן כלי בשבת,
 מצד חלקו העליון שיהיה אפשר להשתמש בו כפקק לבקבוק?

תשובה: במשנה (שבת קמו.) שנינו: „שובר אדם את החבית לאכול ממנה
 גרוגרות, ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי". ופירש רש"י, שובר
 אדם חבית בסיף או בסכין מפני שאינו אלא מקלקל, ואין בזה שום איסור.
 והסבירו הרשב"א והר"ן, שאף על פי שהמקלקל פטור אבל אסור מדרבנן,
 כאן משום צורך שבת התירו לכתחילה. ובגמרא ביצה (לג:) העמידו משנה
 זו אליבא דרבי אליעזר במוסתקי, כלומר, כחבית שהיתה שכורה וחזרו ודיבקו
 שבריה בשרף או בזפת, שמכיון שכלי רעוע הוא, לא גזרו בו שמא יתכוין
 לעשות כלי, אבל כחבית שלימה לא התירו, שמא יתכוין בשבירתו לעשות
 לה פתח יפה ונחשב כמתקן כלי. וכתבו התוספות והרא"ש בעירובין (לד:),
 שאף שהאוקימתא הזאת נאמרה אליבא דרבי אליעזר, גם חכמים בני מחלוקתו
 מודים בזה להלכה. וכן פסקו הטור והשלחן ערוך (סימן שיד סעיף א). אולם
 רבינו אבי העזרי, הראב"ה (סימן שלה), וכן האור זרוע חלק ב' (סימן עח
 אות יב) דחו דברי התוספות, והסכימו שלדעת חכמים מותר לשבור חבית
 שלימה ליטול ממנה גרוגרות, והאוקימתא שנאמרה בביצה (לג:), לא נאמרה
 אלא לדעת רבי אליעזר. וכן כתב הריטב"א בחידושו לעירובין (לה), וכן
 דעת הרשב"א והר"ן בשבת (קמו.), וכן פסק הרדב"ז בתשובה חלק ב' (בלשונות
 הרמב"ם סימן קל). ע"ש. ונראה שאף הרי"ף בהלכות (שבת קמו.), והרמב"ם
 (בפרק כג מהלכות שבת הלכה ב), שפסקו כמשנתנו, והשמיטו האוקימתא

יש עוד לאלוה מלין שאפילו לדעת התוספות והרא"ש ומרן השלחן ערוך שאוסרים לשובר כלי שלם. אף על פי שהוא לצורך אכילה, מכל מקום יש לומר שכאן בנידון שלנו כולם מודים להתיר, משום שהמכסה שהוצמד לבקבוק לכתחילה נעשה על דעת כן להפריד חלקו התחתון בשעת פתיחתו, וחיבורו נעשה באופן זמני שעם פתיחתו נפרדת המכסה ממנו, ואין זה כמות דבר של קיימא. והרי זה דומה למה שפסק בשו"ת תרומת הדשן (סימן מה) בדיון פה שסותמים בו את פי התנור מערב שבת, והאיל ולא נעשה לקיום, אלא רק לסתור חיבורו ולפתוח פי התנור בשבת, והאיל ולא נעשה לקיום, אלא רק לשמור את החום של התנור לפי שעה. וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סימן רנ"ח סעיף ג, וסימן שיד סעיף ט). ועל פי זה הורה הגאון רבי מרדכי גלאנטי בשו"ת גדולת מרדכי (סימן ט), שפותר לפתוח בשבת חבית שמתמחה כדף או כקערה ושמו סכיבוטיה בטיט, בכדי לחבר את הדף לחבית, ואף על פי שהתרומו הדשן הוצרך לתת מעט להתיר סתירת הדף שעל פי התנור, מפני שלא נעשו לקיום, ואילו סתירת הדף שעל פי החבית מתקיימת זמן מה, נראה שלא הוצרך התרומת הדשן לזה אלא בנידונו שהדף מחובר לקרקע והיה מקום לדון משוני שנראה כסותר בנין, ולכן נתן מעט להתיר בנידונו מפני שלא נעשה לקיום ואינו נראה כסותר. אבל בכלים כמו בנידון שלנו אפילו נעשה לזמן מד הרי הלכה רווחת בשלחן ערוך (סימן שיד סעיף א) שאין בנין וסתירה בכלי ולכן אפילו נעשה לקיום מותר, ושלם כמו שכתב בשו"ת דבר משה חלק א (סימן כה). לאסור כזה. עכת"ד. והוא הדין למכסה הפח שעל פי הבקבוק שהמכסה שבשוליו אינה מחוברת חיבור גמור, אף על פי שמתקיימת לזכ מסויים עד לפתיחת הבקבוק, אין כזה משום סותר, שאין בנין וסתירה בכלי ואף על פי שבשו"ת צדקה ומשפט (חלק או"ח סימן כ' ונ') פסק כדברי הד" משה הנ"ל לאסור פתיחת הדף שעל פי החבית, שלא התיר התרומת הד" אלא באופן שלא נעשה לקיום. ע"ש. וכן כתב בשו"ת ויאמר יצחק בליקושי דיני (הלכות שבת אות כד). ע"ש. מכל מקום בנידון דיון שחיבור המכסה שבשוליו המכסה נעשה מראש באופן שכזה שעם פתיחתו נפרדת וניתקת המכסה ממנו, אפשר שלכל הדעות יש להתיר.

ואמנם ראיתי בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק ו סעיף א, עמוד טו) שפני בשם יודינו הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך שליט"א, לאסור לפת הבקבוק על ידי הסרת מכסה הפח, שנעשה באופן שעם פתיחתו נפרד חי מהמכסה, כך שתשאר מעין מבעת על צואר הבקבוק, ומעתה אפשר להשתכח בחלקו העליון של המכסה, כמכסה הברנה רגיל, והרי זה כעושה כלי. ע"י אולם לדעתי נראה שיש להתיר מהמעט הנ"ל, שאף לפני הידוק המכסה מכמו

של הגמרא במוסתקי, סוכרים כהפוסקים הנ"ל, שלא נאמרה אוקימתא זו אלא לרבי אליעזר. וכן כתב רבינו חיים בן עמר בספרו ראשון לציון כחידושיו לביצה (דף צ ע"ד), כדעת הר"ף והרמב"ם. וכן העיר השער המלך (בפרק יא מהלכות שבת הלכה ז), והסכים להלכה להקל אף בכלי שלם. והקרבן נתנאל בשבת (קמו ע"א), הוכיח במישור גם כן שדעת הר"ף והרמב"ם שהאוקימתא שבגמרא במוסתקי לא נאמרה אלא אליבא דרבי אליעזר, אבל לדעת חכמים מותר לשובר חבית שלימה כדי ליטול ממנה גרוגרות, ותמה על מרן חבית יוסף, שמאחר שכתב בהקדמתו שכל מקום שהר"ף והרמב"ם עומדים בשיטה אחת הלכה כמותם, אם כן למה פסק כאן כדברי התוספות והרא"ש שאין להתיר שניות החבית אלא במוסתקי, ולא הביא להלכה דעת הר"ף והרמב"ם כלל. וע"ע. ע"כ. וכן הגאון רבי חיים מוצרי ז"ל בשו"ת באר מים חיים חלק א' (חלק או"ח סימן ד) הקשה על מרן שסתם בשלחן ערוך היפך דעת הר"ף והרמב"ם. ע"ש. וכן בספר מרכבת המשנה אשכנזי (פרק יא מהלכות שבת הלכה ז) הוכיח במישור שדעת הר"ף והרמב"ם להתיר אפילו חבית בשבת. והרמב"ם. ע"ש. וכן בספר מרכבת המשנה אשכנזי (פרק יא מהלכות שבת הלכה ז) הוכיח במישור שדעת הר"ף והרמב"ם להתיר אפילו חבית בשבת [אך מה שכתב שם שכן דעת הרא"ש, אגב שיטפיה כתב כן, שהרא"ש בשבת (קמו). כתב בפורוש שזוהו רק במוסתקי, וכמו שכתבו התוספות]. וכן הצ"ח (ביצה לג:) ובשו"ת קרבן בירושלמי עירובין (פרק ג הלכה ג) כתבו שדעת הרמב"ם הנ"ל להתיר אפילו חבית שלימה. ע"ש. והגאון רבי יצחק טייב בערך השלחן (סימן שיד סק"א) צדיק עתק דברי הקרבן נתנאל הנ"ל, והוסיף שכן דעת הרשב"ץ בפסקיו לראש השנה (לכ:). שכתב, מותר לשובר חבית כיום מוב של ראש השנה כדי ליטול ממנה שופר, כמו ששינינו (שכת קמו). שובר אדם את החבית כדי ליטול ממנה גרוגרות. וכן כתב רבינו שלמה בן הרשב"ץ, בשו"ת הרשב"ש (סימן קס). ע"ש. נמצא שרוב הפוסקים, ועל צבאם הר"ף והרמב"ם, סוכרים שגם כלי שלם מותר לשובר בשבת כדי ליטול ממנו מאכל או משקה. וקרוב לומר שגם מרן השלחן ערוך, אילו ראה דברי הפוסקים הנ"ל, היה פוסק להקל אפילו שלא במוסתקי. ולפי זה דעת לנכון נקל שפותר לפתוח את הבקבוק בשבת, ואף על פי שהוא מנתק ומפריד בפתיחתו את המכסה שבשוליו המכסה, ושוב לא תצ"ח למאומה, ונחשב כמקלף, מכל מקום כיון שאינו מתכוין כזה אלא ליטול המאכל או המשקה, מותר, כיון השובר חבית ליטול ממנה גרוגרות. ובאמת שבפתיחת המכסה והסרתו מהבקבוק, אף שבוה יהיה אפשר להשתמש בו כפקק לבקבוק, אינו נחשב כעושה כלי, הואיל וכבר נקרא עליו שם כלי עוד לפני הידוקו בצואר הבקבוק, וגם לאחר שנצמד והתדבק סביב הבקבוק, לא ירד מעליו תורת כלי, שהוא ממושיך לשמש כמכסה לבקבוק שנצמד אליו. וכשפתחו אינו נחשב כמתקן כלי.

בצואר הבקבוק היה עליו תורת כלי, וגם בהיותו משמש מכסה לבקבוק בעודו מלא, יש עליו תורת כלי, ואם כן אין כאן תיקון כלי כלל. ועוד, שבהסרת המכסה אינו מתכוין כלל לתקן כלי, אלא לפתוח הבקבוק, ואין לאסור בזה משום פסיק רישיה, וכמו שכתב המגיד משנה על הרמב"ם (בפרק י"ב מהלכות שבת הלכה ב), שבדין תיקון כלי, כל שאינו מתכוין אין לאוסרו משום פסיק רישיה ולא ימות, שכל שנעשה בלא כוונה אין כאן משום מתקן כלי. וכן הובא להלכה בבית יוסף ובמגן אברהם (סימן שיח), וכן כתב בשו"ת הרדב"ז (בלשונות הרמב"ם סימן קמט) בדין גוזז. וכן כתבו הגאון רבי יהודה עייאש בספר לחם יהודה (דף כו ע"א), בשם מהר"ח אבולעפיא, והגאון רבי יהונתן אייבשיץ בחידושו להלכות שבת (סימן שיט, במגן אברהם ס"ק יא), והחתם סופר על סוגיות (בסוגיא דמצרף עמוד יא), והשו"אל ומשיב תליתאה (חלק ג' סימן ג'), ועוד הרבה אחרונים. והוא הדין בנידון שלנו, שמכיון שאין כוונת הפותח את הבקבוק אלא לצורך המשקה שבתוכו, ולא לעשות כלי, אין לאסור כלל בזה משום תיקון כלי. וכן פסק להקל הרה"ג רבי יהושע מנחם אהרנברג בשו"ת דבר יהושע חלק ב' (סימן מה), על פי דברי הרב המגיד הנ"ל. ומכל שכן לפי מה שביארנו שיש על המכסה של הבקבוק תורת כלי, גם בהיותו על פי הבקבוק, שאין כאן משום איסור תיקון כלי כלל. ואמנם טוב להזהר ממדת חסידות לפתוח הבקבוק מערב שבת, כי מהיות טוב אל תקרי רע. אולם במקרה שלא הספיקו לפותחו מערב שבת, מותר לפותחו בשבת.

סימן מג

שאלה: האם מותר לפתוח מטריה בשבת, ולנושאה עליו להגן מפני הגשמים, ואם לפחות אפשר להתיר לנושאה עליו בשבת אם היתה המטריה פתוחה מערב שבת?

תשובה: במסכת שבת (דף קלז ע"ב) מבואר, שאסור לעשות אהל עראי בשבת. ולפי דעת הרי"ף בהלכות שם, נראה שאיסור זה הוא מן התורה. אבל הרמב"ם (בפרק כ"ב מהלכות שבת הלכה כז) כתב, שאיסור זה הוא מדרבנן. ומכאן למד הגאון רבי דוד פארדו בשו"ת מבתם לדוד (חלק אורח חיים סימן א), לאסור פתיחת מטריה בשבת ולנושאה מעליו כדי להגן מפני הגשמים, שהרי זה כעושה אהל עראי בשבת. ומכל שכן שיש לאסור דבר זה ביתר שאת לפי דעת הרי"ף שסובר שהעושה אהל עראי בשבת חייב מן התורה. והוסיף להוכיח כן ממה שפסק הרמב"ם (בפרק כב מהלכות שבת הלכה

cutting any printed words). The punctured cap may then be unscrewed since it is no longer fit for use and cannot be considered a 'completed utensil'.¹⁰

הגאון ר' יוסף שלום אלישיב שליטי"א הובא בספר שלמי יהודה דף קד אוסר, והגאון ר' שמואל וואונער שליטי"א בהסכמתו לקונטרס שומר שבת כדת כתב וז"ל וכדאי חשב דאורייתא של מכה בפטיש, וכן הגאון ר' יצחק ווייס זצ"ל הובא בהסכמת הרה"ג משה הלברשטאם שליטי"א לקונטרס הנ"ל אוסר. הגאב"ד דרברעצין בקונטרס הנ"ל כתב לאסור משום תיקון מנא ומכה בפטיש וכחב שם בא"י וגם אלו שמתחילה חשבו להחזיר אחר שראו בירורו לאמתה של תורה הורו על האמת ואסרו בהחלט (וע' בשו"ת באר משה ח"ג סי' צ' שמתיר לפתוח נמצא שחזור מפסקו) וכן הגאון ר' בצלאל שטערן בהסכמתו לקונטרס הנ"ל אוסר.

הגאון ר' ישראל יעקב פינשער שליטי"א בספרו אבן ישראל סוף הלכות שקיטה התייר וזוהי תוכן דבריו וז"ל ויש שטענו דכיון דאי אפשר להשתמש בהן לפקק רק ע"י שבירתן בטל שם פקק מינייהו, ואח"כ שבירתו הוא מתקן אותו לפקק והוה עשייתו כלי בשבת, ויש שרצו לומר שהוא איסור דאורייתא וכי ובאמת כל מגופה לחבית כומן חז"ל נמי כשהו ביקו את המגופה להחבית אי אפשר להשתמש כבר בהמגופה לשתית חבית אחרת כיון שנבקב בטיט להחבית, ואפי"ה שרי ליטול את כל המגופה מהחבית וכי וע' בב"מ דף כג: שאחרי הסרת המגופה משתמשין בו עוד לכסות חבית ע"י ברשיי, ולא אסרינן לה מהאי טעמא דעושה המגופה לכלי הראויה לכסות בו חבית, והיינו טעמא או משום דכיון דלא חיבור הוא כיון שעומד לינטל לא נתבטל שם כל מהמגופה, או כיון דאינו מכויז לעשיית המגופה לכלי לאו שם מלאכה עולה, אף הוה פסיק רישיה, או משום דהוה מלאכה שא"צ לגופה, דכל פותח חבית אין כוונתו לעשיית המגופה לכלי אלא כל כוונתו לעשות פקק אלא כל כוונתו לפתוח את הבקבוק, וכל שכן הכא בבקבוקי יין אין הכוונה לעשות פקק אלא כל כוונתו לפתוח את הבקבוק, וכל שכן הכא בשבירת הפקק הוה מלאכה כלאחר יד בעשיית הפקק לפקק, ובודאי אין בו איסור דאורייתא אפילו אי היה מכויז לעשייתו לפקק וע"י ש.

וכן יש עוד דעות המתירים לפתוח בקבוקים בשבת. בשו"ת קנין תורה ח"ד סי' ל"ד, הציץ אליעזר בחי"ד סי' מ"ה, משנה הלכות ח"ז סי' מ"ז, יחזק דעת ח"יב סי' מ"ב וע"י ש שכתב דמדת חסידות לפתוח בקבוק מע"ש, שו"ת דבר יהושע ח"יב סי' מ"ה, שו"ת להורות נתן ח"ז סי' כ"א, וע"י ש שלכתחילה נכון לפתוח מע"ש וע"ע בזה בספר אוצר דינים דף קצט שהביא תשובה מהגאון ר' עובדיה יוסף שליטי"א להגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך שליטי"א.

10. כתבתי בפנים לנקוב הפקק שלא יהא ראוי עוד לכסות בו, ולא רציתי לסמוך על השיטות דסברי הפקק מיקרי כלי אפי' קודם הפתיחה, ולשיטות האוסרים הוא איסור דאורייתא של עשיית כלי ומכה בפטיש. ע"כ כתבתי עצה זו דעל ידי כן לא נעשית מעולם כלי ואין כאן מכה בפטיש כיון דאינו ראוי לכלום. וזכרוננו שפעם אחת ישבתי אצל מרן הגר"מ פינשטין זצ"ל בשלש סעודות ושכחו לפתח הבקבוקים של סודה

C. Cardboard Boxes

Opening sealed boxes violates the prohibitions of *tearing*, and *forming an opening*. One is permitted to tear or cut open the box (without tearing any printed words or pictures) only in a manner which damages the package.

D. Paper and Plastic Bags

Bags also fall under the prohibitions of *tearing* and *forming an opening*, and may be torn open only in a destructive manner (without tearing any words or pictures).

E. Metal Cans

Metal cans (e.g. tuna, tomato juice, canned fruits) may be opened only in the following manner:

- a) The can should be opened only halfway.
- b) The contents should be removed immediately and the container discarded.¹¹

ערב שבת, ואמר מרן זצ"ל שיעשו נקב בהפקק ואח"כ יפתחו. ואע"פ שיש לפקק קצת על עצה זו דאל"כא דהפוסקים דסברי דהוה כלי קודם שפותחו, הא לדידיהו סותר כלי ע"י הנקב ואסור מדרבנן. מ"מ עדיף לעשות כן מלהכניס עצמו לחשוד אסור דאורייתא לאיך שיטות, ועוד הא כבר כתבנו [ע' ציון ו'] שכלים שזורקין אותם לאחר תשמישן יש להם דין של חותלות שמכואר במחבר שאין עליהם איסור חתירה, והני דמי קצת להני דלמעשה הדרך לזרוקם אחר גמר תשמישם. וע' מש"כ בסי' ששכ"ה פ"ט סי' ק"י בשם הגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך שליטי"א ובספר שלמי יהודה דף קד הערה מב בשם הגאון ר' בנימין זילבער שליטי"א שהעצה הנכונה הוא לעשות חור ולשפוך דרך החור ע"י ש.

11. כענין פתיחת קופסאות של מתכת האריכו פוסקי זמנינו [ע' באג"מ או"ח ח"א סי' קכ"ב, חלקת יעקב ח"ג סי' ה', ומנחת יצחק ח"ד סי' פ"ד, הגאון ר' יחזקאל ראטה בקובץ בית תלמוד להוראה ח"ג, ובשו"ת קנה בשם חלק א' סי' כ"ג, ובשכ"ה פ"ט הלכה ג] ועיקר דבריהם סובבים על השאלה למה לא יהא בזה איסור חתירה. וסברתם להחזיר הוא דאע"ג דהמחבר שיי"ד סי' א' פסק דיש בנין וסתירה בכלים כבר תמה עליו בקרבן נתנאל דהא שיטת הרי"ף והרמב"ם דאין בנין וסתירה בכלים וכן הגר"א האריך לחלק על המחבר וכבר הביאו המ"ב בסי' שיי"ד סי' ט"ז והערך השלחן בס' שיי"ד סי' ט"ח שיטה זו המקלת לענין חתירה בכלים, והקרבן נתנאל מסיק דכשיש צירוף קל יכולים לסמוך על דבריהם. ועפ"י התיירו לפתוח הני קפסאות בצירוף הא דכתב המחבר בס' שיי"ד סי' ט"ח דבחתילות של תמרים אין כאן איסור חתירה והסביר המג"א סי' ט"ג דמשום דאינם

סימן כח

פתיחת פקקי הברגה בשבת

לשאלת רבים בענין פתיחת פקקי הברגה לסוגיהן אבאר את הנלענ"ד, ונרון גם לגבי הפקק החדש שיש עליו כעין כיסוי ניילון הנקרע ונשחת בפתיחת הבקבוק.

מקיסם לחצוץ בו שיניו דהקוטמו חייב חטאת משום מכב"פ כמבואר בביצה ל"ג ע"ב וברש"י שם דאף רבנן לא פטרו אלא משום דהוי כלאח"י אף שזורקו תיכף לאחר שמשתמש בו, הרי דאף כלי שאין משתמשים בו אלא פעם אחת יש בו מלאכת מכב"פ. וכ"ה שם ברף ל"ב ע"א לגבי המתקן פתילה ושם ל"ב ע"ב בנייר לצלות עליו אף דכל אלו מיועדים לשימוש חד פעמי, וה"ה בפקקים אלו הנעשים כלי הראוי לשימוש ע"י ניתוק הטבעת התחתונה לכאורה יש בזה מכה בפטיש אף שאינו משתמש בו אלא לזמן מועט.

ואף דמבואר שם ל"ג ע"ב דמאכל בהמה אין בו משום תיקון כלי ופי' הר"ן שם דכיון דרכין הן ולא מתקיימים אין בהם תורת כלי הרי דכלי שאינו מתקיים אינו כלי לענין מכב"פ, נראה דיש לחלק בין כלי שאין מקיימין אותו לכלי שאינו ראוי להתקיים דגרע טפי. (וכיוצא בזה חילקתי בתשובה לענין קידוש על כוסות חד פעמיים בין כוסות פלסטיק הראויים להתקיים אלא שזורקים אותם משום שהם זולים מאד לכוסות נייר שאינם ראויים להתקיים וביססתי חילוק זה על דיוק בלשון הרמב"ם בפ"ב ה"א מכלים עי"ש). אך באמת נראה דהכל לפי הענין וכלי שבדרך כלל מיועד לשימוש חד פעמי מ"מ הוי כלי כמו פתילה וקיסם וכדו' אבל כלי קיבול שבד"כ מיועד לשימוש רב פעמי אינו חשוב כלי כשאינו ראוי ל"כך ומזה הטעם אין במאכל בהמה תורת כלי.

הנה בספר שמירת שבת כהלכתה פרק ט' סעיף י"ז כתב דיש מלאכת מכה בפטיש בפתיחת פקק הברגה כיון שע"י פתיחתו ניתק החלק התחתון שהוא כעין טבעת מתכת בתחתית הפקק ורק בכך הוא נעשה ראוי לשימוש והוי כגמר כלי ומכה בפטיש וכ"כ בשו"ת מנחת שלמה ח"א סי' צ"א אות י"ב עי"ש. אמנם בספר תיקונים ומילואים לשמירת שבת כהלכתה עמוד י"ד כתב לחלק בין פקקי הפח לפקקי הפלסטיק והקיל בפקקי פלסטיק וכ"כ במכתב הנדפס בספר מאור השבת ח"א עמוד תפ"ב. ויש לי בזה הרהורי דברים ואבארם.

לכאורה יש לדון בזה בד' שאלות: א. האם פקק זה שרגילים לזורקו לאשפה כאשר נגמרת תכולת הבקבוק ואין מחזיקין בו לשימוש חוזר יש עליו תורת כלי לענין מלאכת מכה בפטיש. ב. האם יש להקל כשיש לו בבית פקקים נוספים כמו שמצינו לגבי הדס שאסור למעטו ביו"ט משום דהוי מתקן מנא ואעפ"כ מותר באית ליה הושענא אחריתי כמבואר בסוכה ל"ג ע"ב. ג. האם יש להקל בפקק שהיה ראוי לשימוש לפני שהוצמד ע"ג הבקבוק. ד. האם יש מקום להקל משום שהפקק נגמר ממילא ע"י פתיחת הבקבוק ואין בו מעשה תיקון אלא מעשה פתיחה, ונרון בכל פרט ופרט בהלכתא דא.

הנה לכאורה פשוט דפקקים אלו הוי ככל כלי דהגומרו חייב משום מכה בפטיש ואף דאין משתמשים בהם אלא לזמן מועט, דלא גרע

מחותלות שאין בהם תורת כלי לגבי טומאת כלים (כלים פט"ז מ"ב) אף שהתמרים מתבשלים בתוכם כיון שקורעים אותם כשמוציאין את התמרים. אמנם החזו"א בסי' נ"א אות י"א באמת ס"ל דאין לפתוח קופסאות ושקיות וכדו' ובין השאר כתב גם דהוי כלי כיון שלפעמים משמרים בהם חלק מהתכולה לזמן מה עי"ש אך מ"מ מבואר דבפקקים מסתבר טפי להחמיר.

ב

ולענ"ד יש לפקפק בזה, דהנה במכות ג' ע"ב ובשבת מ"ח ע"ב נחלקו הראשונים בדין פותח בית הצואר דחייב דלרש"י מיירי בבגד חדש שגומר אותו ע"י פתיחת בית הצואר, אך הריטב"א והרמב"ן שם חולקים עליו וס"ל דמיירי בבגד ישן שכבר לבשוהו אלא שדרך הכובסין לתפור את בית הצואר לאחר הכביסה, וכשחוזר ופותח אותו הוי מכב"פ. הרי דאף במה שהיה כלי גמור מכבר מכיון שעשה בה מעשה ושינוי המונע את אפשרות השימוש בו כשחוזר ומתקנו ומכשירו לשימושו הוי בכלל מכב"פ וחייב מה"ת ולכאורה ק"ו בפקקים אלו דאף אם נניח דמתחילה הוי כלי ממש (ובאמת גרע מהא דבית הצואר שהיה בגד גמור וכבר נשתמשו בו משא"כ פקקים אלו בבית החרושת שלא השתמשו בהם ואין דרך להשתמש בהם בצורתן הראשונית ואינם עומדין אלא להגמר בשעה שהם מרכבים ע"ג הבקבוקים) מ"מ כשהורכבו ע"ג הבקבוק בטל מהם תורת כלי ושוב יש מכב"פ כשחוזר ומתקנם. (וכיוצא בזה מצינו עוד בדברי האחרונים לגבי שעון שנעצר שאסור למלא אותו ויש בזה חשש מכה בפטיש כמבואר במשנ"ב סימן של"ח ס"ק ט"ו אף שאינו עושה כלי ממש אלא מכשירו לשימושו והדבר ק"ו בני"ד שע"י חיבורו לבקבוק והצרת עיגולו התחתון בטל ממנו (תורת כלי).

ומ"מ נראה לפי שני דרכים אלו שפקקי בקבוקים יש עליהם תורת כלי. ואין זה דומה לשקיות חלב וקופסאות שימורים וכדו' שבהם אין הכלי מיועד לשימוש כלל אלא להחזקת התכולה עד אשר תגמר ואין זה שימוש שעושה תורת כלי כפי שיש להוכיח מהא דשובר אדם חבית לאכול גרוגרות (שבת קמ"ו ע"א) אף שמן הסתם אינו גומר את כל תכולת החבית בבת אחת. וכן חזינן

אמנם הגרש"ז אורבך זצ"ל הקיל בפקקי הפלסטיק כמבואר ויסוד הקולא הוא בשוני בתהליך הייצור בין שני סוגי הפקקים, דאלה של פח מיוצרים לכתחלה ללא חריצי הברגה אלא כעין כוס קטן של פח הם ללא צורתן הסופית והוי כגולמי כלים שעדיין לא נגמר צורתן ורק ע"ג הבקבוק הם נמחצים ע"י מכונה אל צואר הבקבוק וכך הם מקבלים את צורתן בחריצי הברגה, וא"כ לא היה עליהם תורת כלי לפני שהושמו ע"ג הבקבוק ונמצא דהפותח את הפקק עושה אותו לכלי ויש בזה גמר מלאכה, אבל פקקי הפלסטיק מיוצרים מתחלה עם חריצי הברגה אלא שהטבעת התחתונה רחבה יותר בתחילת הייצור והיא עולה על צואר הבקבוק ואח"כ מצמידים אותה באופן ששוב א"א לפותחה אלא ע"י ניתוק טבעת זו וכיון שפקק זה היה כלי גמור בתחילת ייצורו אין כאן מכה בפטיש בפתיחתו. ולאחרונה המציאו פקק פלסטיק השלם בצורתו מתחילה אלא שיש לו צורה פנימית מסוימת המאפשרת הברגתו ע"ג הבקבוק לסגירה אבל בפתיחתו ניתקת ממנו הטבעת הנ"ל. ומ"מ דעת הגרש"ז דכיון דפקק זה היה כלי לפני שהוברג ע"ג הבקבוק שוב אין בו מלאכת מכב"פ, ואף שהטבעת ניתקת ממנו בפתיחתו טבעת זו הוי כמגופת חבית כיון שניכר שאינו עיקר הפקק ועומד להינתק.

וה"ה בני"ד דאף אם בדוחק אפשר לסגור בקבוק בפקק זה בעוד חלקו התחתון מחובר לו מ"מ אין זה עיקר צורתו המיועדת לו ואינו ראוי אלא לסגירה ולא לפתיחה, וא"כ יש מכב"פ בפתיחתו וניתוק חלקו התחתון.

ושימוש, ובודאי לא גרע מהצר צורה בכלי דחייב משום מכב"פ כמבואר בשבת ע"ה ע"ב אע"פ שהכלי ראוי לשימוש אף ללא צורה דכיון שגומר אותו ונותן לו את צורתו הגמורה הוי מכב"פ וכן שם במאן בשקיל אקופי מגלימא

ג

הושענא אחריתי אין בזה תיקון כלל שהרי אין תיקון זה בגוף הפלי אלא תיקון לקיום מצותו ואינו שהרי אין צריך לו וכן עיקר הא בעלמא אסור". הרי דכתב המאירי דרק בתיקון ההדס אמרו סברא זו ולא בתיקון כלי. וע"ע בריטב"א שבת ק"ג דרק בהושענא משום שאינו מעשה חשוב אמרו סברא זו ע"ש, ועוד מצינו בתוס' כתובות ו' ע"א בתירוץ אחד דרק לצורך מצוה התירו באית לי' הושענא אחריתי ולא בדבר הרשות, וא"כ אין לסמוך לכתחלה על סברא זו להתיר מכמה טעמים כמבואר.

ומש"כ בשם הגרשז"א בשש"כ שם באות ס"א דאם יש לו פקקים נוספים בבית ואינו צריך לפקק זה יש להקל ולדמותו לממעט ענבי ההדס בדאית ליה הושענא אחריתי דמותר כמבואר בסוכה ל"ג ע"ב. גם בהיתר זה יש לדון דבאמת העיר שם הגרשז"ז דיש לחלק בסברא בין תיקון הניכר בגוף הכלי דבכל ענין הוי מכב"פ לתיקון למצוה דאינו מכב"פ אלא בצריך ומכוין לה אלא שהכריע דמ"מ יש מקום להקל, ואף שאין הכרח בסברא זו, באמת כתב כן המאירי בשבת ק"ג ע"א וז"ל "או שמא הואיל ויש לו

ד

ופסי"ר אין כאן שהרי אפשר ליכנס בה בכח המשיכה בלא קריעה".

והנה ראיתי במאירי במכות שם שכתב סברא מחודשת וז"ל "ויש למדין מכאן שאם נעשה בית הצואר אלא שהחייט הניח בו חוט כדי שלא יתנתקו שני צדי הצואר שמותר לנתקו בשבת, דומיא דמגופת חבית" ולפי שיטה זו אולי יש לדמות ני"ד להיתר זה, אך באמת נראה יותר דתחתית הפקק דומה יותר לאיסור פתיחת בית הצואר בחיבור גמור ולא לחיבור של חוט אחד שלא יתפרק בית הצואר, ומ"מ גם היתר זה אין נראה שהמאירי סמך ידיו עליו להיתר גמור ע"ש היטב.

וי"ש ללמוד מדבריו דאילו היה זה פסי"ר אסור אעפ"י שאינו עושה מעשה קריעה כדרכה אלא מכניס ראשו בדרך לבישה, וה"ה בני"ד אף שהוא מעשה פתיחת הבקבוק ולא כדרך מעשה תיקון מ"מ אסור משום מכב"פ.

ועוד כתב שם המאירי "ומ"מ כל שבית הצואר צר ואין ראשו יכול לעבור בריוח מודים הם שיכול למשוך הבגד בכח ואם יקרע יקרע שהרי אינו מתכוין לכך ולא ניח"ל בקריעה

והנה בסימן שי"ז ס"ג איתא "מתירין בית הצואר מקשר שקשרו כובס שאינו קשר של קיימא. אבל אין פותחין אותו מחדש דמתקן מנא הוא". ומלשון זה משמע דלדעת השו"ע אין איסור אלא בקשר שנעשה בשעת עשיית הבגד וכדפרש"י וכך משמע בבית יוסף. אך אף לשיטתו יש להחמיר בני"ד דהלא הפקקים

זו דמשמר בשוגג חייב שמיים משום צורך ומשום מרקדל ועי' לק' ז אות כ' דהבאנו מהמהר"י קורקוס שמוצא בכפ"מ צפ"ו משגבות ז' והלח"מ צפ"י הי"ד דסברי דחייב רק אחת, וכן עי' בשב"ש ל' מלאכות דין גרם מלאכה אות ז' שמציא דכפשוטו זה לא אמנ"מ. והיינו משום דכזה התפלא של המלאכה זה אחת, ורק אפשר לחייבו משום שמי שמוט, אבל יותר מאחד ודאי דאינו חייב, ון דעשה רק עזירה אחת, ועי' בר"ח לעיל ע"ה ז' דדינא דהאר זה בכלי דחייב משום מכב"פ, דכתב דזה"ל אי הוי"א צורה אית זה מיות דמיקרו חייב משום כותב ואי לאו חייב משום מכב"פ, ומשמע דבריו דכשאיכא חיוב כותב אינו חייב משום מכב"פ, וכן בר"ח וגיין נראה דלרב אינו חייב משום מכב"פ, אך דהכא אולי זה מטעמא דהיראים והמאירי ודלהלן.

ך מאידך חזינן בכמה מקומות דשייך לחייב משום תרתי, דהנה לעיל ע"ה ז' איתא המסתח את האבן בשבת חייב משום מכב"פ, תב התוס' דמשום מתחך וממתק לא מיחייב, דמיירי שכבר היא יוצעת ומתוקנת אלא שמייפה אותה ועושה בה שירטוטין ופיו וין שפושין עכשיו מתמתי האבנים, אך עי' במאירי דכתב דיש שפירשו: אמת חייב גם משום מתחך וממתק ואף משום מכב"פ, וכ"כ ויחסות להר"ן, וחזינן מדבריהם דשייך גם משום מלאכה אחת, ס משום מכב"פ, [ועי' מש"כ שם אות ג'ג], וכן לק' ק"ד ז' תא דכותב אות אחת והשלים צו ספר או ארג חוט אחד והשלים ז בגד חייב, וכתב המאירי הטעם דכל שהשלים בה השוטה היא ומיית וחייב משום כותב, וחכמי הדורות שאלים בה כהוגן דיתחייב ז משום מכב"פ וכו' [וכונתו שיתחייב גם משום מכב"פ] ומירצו א' נאמר מכב"פ אלא במלאכה שנשלמה כלה כגון שחצב אבן צהר זפרקה כלה מסביבותיה ונמצא שנשלמה מלאכת האבן אלא שלא לה, וזה מכב"פ ומפילה שנמצא המלאכה בגוף אותו דבר כבר למה וכו' אבל צאלו לא נשלם הספר והצג עדיין וכל שהוא עושה ורך השלמה אינו מכב"פ, שאל"כ אף המלאכות שמתלמן וסופן צא אחד כגון קצירה וכיוצא בה היה ראוי להתחייב בה משום מכב"פ, ז"ד, ועיי"ש בשפ"א, ויצואר להלן אות כ"ה בס"ד, ומצואר דבריו אז דליכא חיוב דמכב"פ זה רק משום דכל שעושה לצורך השלמה חשיב מכב"פ, אך צעטם שייך לחיובי תרתי, ועי' במ"ב סי' י"ח סי"ח דכתב דזה"ל, החותך קיסם בצכין לחצות צו שינוי חייב ז משום תקון כלי לדעת הרא"ש, ולדעת הר"מ משום מתחך, פשר דחייב לדידיה שנייה, ומצואר דשייך לחייבו משום תרי א'כות, ונמצא עכ"פ דנידון זה אינו צרור ואיכא בה שיטות לכאן כאן, ולסברת המאירי הנ"ל איכא עוד סברא לומר דהעושה נקב ול של תרנגולים דלא יתחייב משום מכב"פ, דכיון דעושה צניין וצית ומיקרי צונה, לא שייך בה חיוב דמכב"פ, אך בעיקר דברי המאירי יצואר להלן בס"ד.

והנה הר"מ צפ"ג כתב, לפיכך גזרו על כל נקב אפי' היה עשוי להוציא צלצד או להכניס צלצד שמה יצוא לעשות נקב שחייצין עליו, ולהנ"ל ז"ע דהא בלהכניס צלחוד או בלהוציא צלחוד בזה יש לחייבו משום צונה, ואמאי זה רק גזירה, [ועי' צפ"י קדמון צפ"ג, וז"ע דבריו], והציאור הוא, דבמ"א צפ"י שיי"ד סק"ג כתב דהר"מ צפ"י מיירי צלול המחובר בקרקע דיש צנין בקרקע, ובפכ"ג מיירי צלול תלוש דאין צנין בכלים וחייב רק משום מכב"פ, ובחיוב מכב"פ צריך להכניס ולהוציא, ולהכניס לחוד או להוציא לחוד הוי רק דרצנן משום גזירה, וכמו שמפרש כן הפמ"ג עיי"ש, ועי' במהר"ש, וכן מש"כ הר"מ צפ"ו מיירי דבצברים תלושים דליכא צבו חיוב צונה ורק משום מכב"פ חייב, ולכן הוסיף צוה הר"מ דלרין שיהיה להכניס ולהוציא, ובמ"א שם מסיים, העושה נקב בקרקע הציט שיצאו המים חייב משום צונה [רשד"ס ס"ה], ומפרש הפמ"ג, דכונת המ"א להוכיח מדבריו דבחייוב צונה אף נקב העשוי להוציא צלחוד חייב, דהרי נקב זה עשוי רק להוציא המים שצביתו, ולא להכניס.

ועי' בספר טל אורות [האחרון] צמלאת הצונה, שמציא דברי הפי' קדמון צוה [שמוצא צמעשה רוקח], אך הוא סובר צשיטת הר"מ דיש צנין בכלים, ולכן לא ניחא ליה דבריו המ"א הנ"ל, ולכן נתקשה דברי הר"מ צפ"ג, ומחלק דחלוי צונתו צמחלה, דאם צמחלה עושה את הנקב רק בצביל להכניס או להוציא צוה חייב צין משום צנין וצין משום מכב"פ, אבל אם צמחלה עשה את הנקב ע"ד להכניס ולהוציא, ולצטוף נעשה שמועיל רק לאחד מהם, צוה כתב הר"מ צפ"ג דהוי רק דרצנן, ולכן כתב דאינו צנין דברי הרשד"ס, דהרי הנקב שם לצמחילה היה רק בצביל להוציא את המים [דמיירי המס דהדר צעליה רצה להויק לדר צמחית ועשה נקב לשפוך לתוכו את המים], אך להנ"ל הדברים מצוארים היטב.

ובב"ב סי' שיי"ד סק"ח מעתיק דברי הר"מ, ולצטוף מעתיק דברי המ"א דהעושה נקב בקרקע הציט שיצאו המים חייב משום צונה, ובשעה"ז אות ט' כתב על דין הר"מ צפ"י הט"ו, דהא דכתב שצריך להכניס ולהוציא, זה קאי רק אכלים דהנקב שעושה להם יש עליהם שם פתח ולכן צעינן שיהא עשוי להכניס ולהוציא דומיא דפתח, אבל בשאר דברים לא צעינן, רק שיהיה דרכו של אותו דבר לעשות צו נקב כוה לאיזה תשמיש, והמ"א קי"ר צלשון הר"מ ומשמע קצת דאכולהו קאי ולא נהירא לענ"ד, זמ"ד, וכונתו דהא דצעינן פתח העשוי להכניס ולהוציא זה רק בכלים, דהיינו שעושה פתח צכלי שיהא ראוי לשימוש וצוה צדין פתח צריך שיהא להכניס ולהוציא, משא"כ העושה נקב צעץ או צמחכת דאין החור עשוי בצביל פתח אלא לשימוש צחור עצמו, צוה ליכא דין דלהכניס ולהוציא, דאין החור משמש כפתח אלא כצנין, [ועי' צמוד"ה צשלמא, ק"ג א'].

אך צעטם יסוד זה דצדין צונה א"צ להכניס ולהוציא וצדין מכב"פ צריך להכניס ולהוציא, ז"ע דהא איפכא מסתברא, ויש לצאר, דלצונה כל צבונה קצת הרי זה חשוב צנין כל שהוא, ואף שרצה לעשות פתח חשוב אבל כל שמועיל קצת הרי זה צנין, משא"כ לגבי מכב"פ שצריך גמר מלאכה, צוה כל שעדיין חסר גמר מלאכה אין זה מכב"פ, וכמו שמצואר ברש"י ד"ה מכב"פ, וכמש"כ לעיל אות ג', אך ז"ע דצשלמא דצבר שחסר לו פתח של להכניס ולהוציא צוה מוצן דכל שלא נשלם שמהם אין זה גמר מלאכה, אבל צבונא דרוצה לעשות רק פתח של להכניס או רק של להוציא, הא אין חסר צגמר ואמאי שלא יתחייב, וז"ע.

כ"ג תרד"ה האי מאן וכו' ואע"ג דקיי"ל אין צנין צכלים אורי"י וכו' כדאמר"י צס"פ כירה מ"ו א' גצי מטה של טרסיים אס תקע חייב חטאת ומחזיר קני מנורה חייב חטאת וכו', וז"ע מנא ליה לחוס' דהחיוב שם זה משום צונה אולי זה

צ' ואיכא ציאור אחר צשיטת הר"מ, וכיונו צוה לדעה אחת המרכה"מ כאן והפמ"ג צא"א סי' שיי"ד סק"ג, עי' קדמון [הנדפס צטוף ר"מ פרנקל] צפ"י הי"ד ובפכ"ג הא, אז דצברים מדייקים מלשונות הר"מ, דצפ"י הי"ד כתב העושה צ כל שהוא צלול של תרנגולים כדי שיכנס להן האורה חייב משום זה, ומדייק צר"מ שכתב כדי שיכנס להן האורה, דאף צנקב העשוי ון בצביל להכניס האורה חייב משום צונה, ואף דזה לא גס בצביל וציא, ומשום דלחיוב צונה א"צ להכניס ולהוציא, ואילו צהט"ו כתב עושה נקב כ"ש צין צעץ צין צצנין וכו' הרי זה חולדת מכב"פ ייב, וכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אין חייצין על עשייתו, יינו דהאי כללא דלרין פתח העשוי להכניס ולהוציא כתב הר"מ גצי וצא דמכב"פ, וכן מדוייק צפ"ג ה"א דכתב העושה נקב שהוא צי להכניס ולהוציא כגון נקב צצלול התרנגולין שהוא עשוי להכניס

שעדיין שם נקב עליה, ויש לעיין אדפרידך מרשב"ג ליפדך ממחני שובר
 אדם את החצית לה"ג, וגראה דמתיו ראשה צסיף לא מקלקל לה
 הל כך אלא שמחסר שפחה ויש מקום לומר דחשיב עושה פחה כמו
 צבורטרא והנה מבוחר מכאן דכלי שיש לו פה וסחם פיו צמגופה
 ומתיו ראשו אם מכוינ לעשות פה אסור אלא אם אין דעתו רק להוליא
 מה שצורכו לא חייל עלי, לא שם צונה ולא שם סוחר, והיינו דאמר
 בגמ' דלעין ופה קמכוין.

ויש לעיין מאי מיבעי ל' למצרז צבורטרא, הלא אף אי צורטרא
 כשצורה אסור דהא מסקינן בינה ל"ג צ' דלא הותר שצורה אלא
 צמוסתקי, ופי' בתו' עירובין ל"ד צ' דה"ג איירי צמוסתקי ולמשי"כ
 לעיל דבבבית של יין לא גזרינן דלמא יעשה פחה להכניס ולהוליא א"ל
 לאוקמי צמוסתקי, וכן משמע בתו' לעיל מ"ח צ' ד"ה וכו', שהציוא
 ראי' דרשב"ג מייירי צנוף ההצית מדפריך מניה לר"ש דאיירי צנוף
 ההצית, ואי צמוסתקי הלא עושה נקב צחתיכה אחת.

ד) עירובין ל"ה א' תוד"ה צני, ומכאן מדקדק ר"י כו' אצנ
 פותה של פן או ש"מ אסור נשבר דככלי נמי יש צנין
 וסתירה כדפ"ל, למשי"כ סק"צ מבוחר דמוחר לשבור כלי עלמו
 ואין צוה משום סוחר אלא דגזרינן שמה יכוין לעשות כני, ואמנם
 דקדקו למה נקטו אצני ורצה מיתני וזהו פרי' דשצורה כלי חשיבה
 סוחר וכן צפותה של פן, דשצורה פותחה לא שייך למגור שמה
 יעשה כלי כיון שאינו נוקב את הכלי ו"ל לפ"ז דהא דמוקי צמוסתקי
 אינו משום דלא נאסור גזירה שמה יכוין לעשות כלי אלא בלא"ה
 משנתנו צמוסתקי דככלי שלם אסור משום סתירה, ולפ"ז הא דרשב"ג
 דמתיו ראשה צסיף נמי צמוסתקי, וכן הא דר"ש למצרז הציתה
 צבורטרא, וכ"ה בתו' לעיל ק"צ צ'.

מ"ח ב' תוד"ה וכו', ופר"ח וכו' מה צני זה לנקיבת מגופת חצית כו',
 האזי בית האורח אינו מגוף הבגד דה"ל אינו ענין למגופת
 חצית, אלא איירי בחפירת הכובסין וכמשי"כ הכ"מ פ"ו ה"י צ"ס
 ריעב"א מכות ואין לו צורך להחזיקו האלו והלכך הוי מדמה לו למגופה,
 ומסיק דמ"מ הן חיבור עפי ממגופה כיון דדרכו לפתוח בית האורח
 ולהניח החוטין תלויין.

והנה למשי"כ הוי בינה ל"ג צ' ד"ה כי צ"ס ר"י דצמוסתקי אף אם
 מכוינ לנקב ופה אין חיוב העלאת כיון שהכלי נעשה מחתיכות
 לא חשיב כלי גמור שאין חיבור חתיכות חיבור, ו"ל דהכא חוטי ציפ
 האורח חשיב חיבור עפי הדע שהרי כל הבגדים הן מעשה מחט וחשיב
 חיבור, ואם הא דרשב"ג דהא צמוסתקי שפיר ו"ל דפריך מהא דרשב"ג
 ומשני דהכא חיבור והתם אינו חיבור, ואע"ג דהא דרשב"ג משום עין
 ופה אצל צמדקק לעשות פיו ישר והלק אסור [עיי' לק' סק"ז] והכא
 צפותה צית האורח מחכוין לעשות פחה, מ"מ חיוב העלאת ליכא
 צמוסתקי אפי' כי מכוינ לעשות פחה, מיהו אי מרשב"ג פריך לא הו"ל
 להזכיר מגופת חצית, ועוד דהא דאין חיוב העלאת צמוכוין לעשות כלי
 צמוסתקי לא הוזכר בדברי רשב"ג, אצל לשון בתו' "דחתם אפי' צנוף
 החצית שרי" משמע דלא איירי צמוסתקי.

הר"מ הביא דין פותח בית האורח צמלכת קורע ומ"מ אין זה
 הכרע שדעתו ז"ל שהחיוב משום קורע, ושפיר ו"ל דחיובו
 משום צונה או מכה צפטיש אלא משום שיש כאן פעולת קורע קבע
 צחלכות קורע וסתמו כלשון הגמ'.

שם בתו' ועוד דצמגופה שרי כו', צצ"י ס' שיי"ד כתב דתו' ס'
 כר"ח דחכמים מתירין אפי' מן הלא, ואין זה הכרע דאפי'
 אי ר"ש אסר גם מן הלא מ"מ לא יתכן דקושיה בגמ' אינו אלא צמו
 שאסר מן הלא, דהרי לא הוזכר בגמ' דר"ש אסר גם מן הלא דתקשו
 ל' ושפיר ו"ל דר"ש צחצית גופה אסר, ועוד אי רשב"ג אסר צנוף
 דחצית והתיר להתיו מגופה אף צלדה תקשה צחמת מזה לר"י
 דאוסר ליקוב מגופה מן הלא.

ו) ודעת הרשב"א שבת קמ"ו א', דהא דמוקי לה צמוסתקי אי
 אלא לר"א, ויש לעיין הלא בגמ' בינה ל"ג צ' אמו
 דלר"א דקוטס לחזון שינוי חיוב חטאת, להרית אסור דגזרינן קטימ
 נהריה אטו קטימת לחזון שינוי, אצל לרבנן דלחזון שינוי שצו
 לפרית

אלא לצורך גופו ומקומו, אמנם קושיהם היא למסקנה ג"כ דאמרי
 צ"ה מתירין וכמבואר קושיהם צצבת מ"ו א', ואפשר דלענין טעול
 צחמת יש חילוק בין שבת ליו"ט.

דף המבואר לכותל הבית צצירים וכו' על ציריו למוחתו ולהורידו,
 ומשמע ציר אחד מן הכותל והיה הליך נכנס ויוצא צחור הכותל
 צקל, ולא היה אפשר לחקושו צחוק מפני שהחור כבר נחרצ, וראה
 שאין אסור לדחוק את הדף לכותל אף שצוה נדחף הליך לחורו,
 כיון שאין זה דרך צנינו ולא דמי לחזרת דלת על ציריה דהתם החזרה
 גמר צנינו, אצל הכא צנינו להיות חקוע הליך צכותל צחוק,
 ותנועתו צרפוי אינו לא צנין ולא סתירה.

סימן נא

א) שבת קמ"ו א' מחני שובר אדם את החצית לטעול היינו
 גרוגרות ובלבד שלא כו', דרך שצורה אין כאן אסור
 סתירה, אע"ג דסותר שלא ע"מ לצנות נמי איכא שבות, הלא משום
 דאין צנין וסתירה צכלים מותר לכתחלה, ואע"ג דעשיית כלי ממש
 שייך צנין גם צכלים וכמשי"כ הוי לעיל ק"צ צ' ד"ה הא, וא"כ גם
 סתירה כלי דין הוא דחשיבה סתירה, מ"מ מותר צכלים דכמו דלא
 חשיב צנין צכלים צחזרת תריסין בינה י"א צ' ובהפקעת חותמות
 שם ל"א צ' אע"ג דצמחוצר תרויבו אסורי וע"כ דצכלים לא חייל
 שם צנין אלא צמטעה גמורה, ה"ג צסתירה דרך שצורה להוליא מה
 שצחוכה לא חייל שם מלאכה על זה צכלים והיינו דין חותך ומפקיע
 ולא אסרינן משום מלאכת סתירה, והכי אמקינ צהדיא עירובין
 ל"ה א' צמגדל של פן דמוחר לשבור משום שאין צנין וסתירה צכלים,
 ומיהו דוקא שאינו מדקדק צצצירתה אצל אם מדקדק שיתחבר נקב
 ופה, צוה יש אסור צנין דעושה פחה והיינו דתנן ובלבד שלא יתכוין
 לעשות כלי, ובגמ' בינה ל"ג צ' מסקינן דלא הותר רק צמוסתקי,
 ומיהו מבוחר בגמ' שם דמשום מלאכת סוחר ליכא, אלא כיון שאם
 מדקדק לעשות נקב ופה איכא משום צונה מה"ת, ראי' לאסור אף
 צשובר דלמא ידקדק ולפיכך מוקי לה צמוסתקי.

ב) עירובין ל"ד צ' תוד"ה ואמאי, אצל לשבור הכלי ולקלקלו אסור
 דשפיר שייך צנין וסתירה צכלים והא דשרי כו',
 דצריכה ז"ל ו"ט דהא בגמ' שם מבוחר דמשום מלאכת סוחר ליכא,
 אלא ראי' לאסור שמה יעשה פחה ופה ולכך מוקי לה צמוסתקי,
 ולריך לדחוק דכונתם דכיון דשייך צנין לא שרינן לעשות פחה דרך
 שצורה דלמא יכוין מלאכתו לעשות ופה וכונת דצריכה דרצה ור"י
 דמוקי לה צפלוגתא אי אהל הוא נמי צקעיר צמיתני עסקינן אצל
 לשבור המגדל אסור משום דלמא יעשה פחה ופה ואצני ורצה דהזכירו
 קעיר צמיתני משום שלא נתפרש בצברי רצה ור"י, א"כ עיקר דצריכה
 צמה שסיימו דצעי סכניא למפסקי אצל לרצה ור"י איירי אפי' וכולים
 למפסקי ציד א"כ לרצה ור"י איירי ציכול להסיר הדלת מלזריה ומותר
 צכלים ואסור צאהל ועיי' סק"ד.

ויש לעיין דצצירה שם מבוחר דאם מכוינ לעשות כלי איכא מלאכה
 דאוריתא, וצסוגין אמרו דאפי' עושה נקב ופה אינו אלא
 משום שבות דכל פחה שאינו עשוי להוליא ולהכניס אינו פחה, ו"ל
 דגזרינן דלמא יעשה נקב גדול להכניס ולהוליא.
 רש"י פ"י בינה שם דצמוסתקי נמי אם עשה פחה ופה חיוב חטאת,
 אלא דצמוסתקי לא גזרינן דלמא יעשה פחה ופה כיון דלא
 חשיבה ל' ופתו' שם פ"י דצמוסתקי אפי' יעשה לפתח לא חשיב צונה
 כיון דהוי כמנא צצירה.

ג) שם בגמ' מציא אדם חצית כו' ומתיו ראשה צסיף, גראה דזה
 מותר אפילו צחצית צצירה, דלא שייך למגור משום פחה
 כיון דמתיו כל ראשה, ועוד ו"ל דדוקא צחצית של גרוגרות ופירות
 אפשר לפעמים לעשות חור צלדה להכניס ולהוליא אצל חצית של דבר לא
 אי אפשר להכניס דרך חור.

שם מהו למיצרז צבורטרא. צמחני תנן שני דיינים, דשצורה
 מותר ולעשות נקב אסור ומצעי ל' צבורטרא אי חשיב כעושה
 נקב או חשיב כשצורה צבורטרא הנקב גדול יותר מן הראוי, והשני

הלחם, שקית מחומר פלאסטי ששפתותיה מחוברות על ידי הדבקה או על ידי תיפור לחץ (ח), חבילת מצות (ט) וכדו'.
אולם יש המקילים לפתוח קופסאות (י), שקיות(יא) וחבילות(יב) אלה שאין

מתוכה, אבל לא אם כל כוונתו בפתיחת הקופסה כדי לזרוקה מיד, עכ"ל (הגרש"י שליטי"א לשיטתו להלן הערה י'). (ח) וראה להלן הערה יט. (ט) וראה להלן הערה יב. (י) כף החיים סי' שיד ס"ק לה, ועיין שו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' פב, שו"ת הלקת יצקב ח"ג סוסי' ח, יסודי ישרון ח"ד דף ק"ג, ומגרש"ז אויערבוך שליטי"א שמעתי טעם להיתר, דמסתברא שסתימת קופסת הסרדינים בבית חרושת היא למען יוכל המילוי להתקיים ימים רבים, וגם לאפשר את העברת האוכל ממקום אחד לשני, ואף דע"י הסתימה אי"א כלל להכניס ולהוציא מהתוכן שבקופסה, וא"כ מסתבר דהסגר אותה סומא נקרא בונה ולא סותר, כמ"ש בסוכה יב ב תורה, מהו, דאף שכלי עור אינו מקבל כלים פי"ח א"כ עשוי לקבל, ואין לך עשוי לאלאות יותר מתפילין, ואפי"ה תנן במסכת כלים פי"ח מ"ח שמקבלים סומא, וה"ל הכא דחשיב כעושה כלי כדי לשמור המילוי ולמלטלו ממקום למקום (ואף שהתפילין תפורות בנידים ואילו בקופסאות החיבור הוא ממש בגוף הכלי, מ"מ הגדים אינם חשובים כפקי, שהרי התפילין צייכות להיות תפורות ואינו עומדות להפסה, ואילו הקופסאות עומדות רק כדי להפחת), אך מכיון שרגילים לזרוק מיד את הקופסה לאשפה, מסתבר דחשיב ככלי רעוע, וכחזית של מוסחקי, ביצה לג ב, דאף שאינה שלמה והיא מהודקת מהשברים ע"י זפת, מ"מ משמע שהיו רגילים להשתמש בה הרבה פעמים, ואפי"ה מותר לשררה וגם לעשות בה נקב ואין חוששין שמא יתכוון לעשות פתח יפה, וגם מותר לשרור מגופה שאינה עשויה לימים הרבה (חור"א סי' נא ס"ק יא), וה"ל בני"ה, ומה שמצאנו שאסור לשרור או לנקוב כלי שלם, סי' שיד במ"ב ס"ק ה, היינו מפני שאז היו רגילים להשתמש בה שימוש שני, אבל בזה"ל רגילים לזרוק מיד לאשפה, ולכן יש מקלים לשרור או לפתוח על דעת לזרוק את הקופסה לאחר הוצאת המאכל, ועיין תהלי"ד סי' שיד ס"ק יב, דאסור פתיחת קופסאות חשיב אסור סותר (ועיין לעיל הערה ה'), וי"ל דאין זה מוכרח ויכולים שפיר לומר דאינו חושב כסותר, מכיון דומי למוסחקי הואיל ואין זה כלי חשוב, עכ"ל. (יא) עיין לעיל הערה ז וי' והיו הורח להשתמש בשקית רק לשמירת החיכוך, החלב או המיץ, ולהעברתו ממקום למקום, ושוב זורקה בגבור השימוש, וה"ל הכלי גורע כמוסתקי, ולכן י"ל דבזה לכר"ע מותר, ובלבד שלא יכיון לעשות פתח יפה, וכדלהלן, וכן לא יפתח במקום הנזקב אלא יחתוך קצת בגוף השקית, וגם לא יחתוך במקום אחרות, וכן שמעתי מהגרש"ז אויערבוך שליטי"א, והוסף הגרש"ז שליטי"א, דבצירוף של כמה טעמים גם אין בו אסור משום קורע, כמ"ש בשו"ע הרב סי' שמ סעי' יז, ולא נוהג אסור זה בדבר שהוא גוף אחי, כמו בני"ה או נילוף, ואף שרבו החולקים, ע"ש סעי' יז בבני"ה ד"ה אין, מ"מ ע"ש בבני"ה, דבעת השו"ע, דקריעה שהיא עצמה תיקון לא אסור מ"מ אלא בשבת חייב משום קורע, אע"כ הקריעה היא לתיקוף אפי"ה לא אסור מ"מ אלא בשבת חייב משום קורע, וגם לפי"ה, ד"ה ולא — י"ג, ואף להחליקם כתב האב"ח אור"ח סי' קפו, ולא חייב אלא בדבר שרגילין עי"פ לחזור ולחפור (ומה שהקורע על אביו בשבת חייב משום קורע, אע"כ שאסור לחקו, היינו משום דמצד עצמה עומדת הקריעה שפיר לתפירה), וגם לפי"ה, סי' שמ סעי' יז בבני"ה ד"ה הנ"ל, שכתב דהקורע מעטפה כדי להוציא הנייר מתוכה חייב שם טע"י אע"כ שמקלקל את המעטפה, מסתבר שסובר דטעמא דשרי לקורע העור עי"פ הסתא, אע"כ שמקלקל את המעטפה, מה שאינו דמכיון שיש תורף החבת וכל העור כשובר החבית, סי' שיד במ"ב ס"ק כה, הוא משום דמכיון שיש תורף החבת וכל העור כשובר אגוז, ע"ש סעי' ה, וכ"ה בשי"ש במעשה חושב דף יב ב ד"ה ולישה, דבנו או עיר אם קשרם ע"פ אוכלין בטולי בטלי מתורת בגד ונעשו בטלים לאוכלים, כמו קליפי אגוזים, ואין בזה אסור קריעה, ע"ש, ומש"ה גם חותכים נגזיק בשבת ואין חוששין לקריעת העטיפה, אף שמקפידים לא לקלקל את כל העטיפה (עיין חור"א סי' סא סוסי"ב ב — י"ג). ועיין גם סי' שיד במ"ב ס"ק מ, בשם הפמ"ג, שמתפק לבני מחצלת שתופרים בה פירות,

רגילים להשתמש בהן שימוש נוסף, אם אמנם אין בדעתו להשתמש בהן שימוש נוסף אחרי הוצאת תוכנו, והוא פותח אותן בצורה כזאת שאין מתכוון לעשות פתח יפה לשימוש (יג), ואם בדעתו להשתמש בהן שימוש נוסף — אסור לפתוח גם לדעת המקילים האלה (יד).
וגם לדעת האוסרים הנ"ל, אם ניקב * (טו) או קרע (יז) את השקית (יט), את * ומותר לעשות כן גם דרך הנקב יצאו מי שימורי הירקות שאינם רוצה בהם, ואין בכך משום אסור ברייה, כי הרי הוא אינו מתכוון לכך (טו); אבל אז ישפוט מיס אזה מתוך הקופסה הפתוחה, אלא יוציא את האוכל וישאיר את המים (יז).
ע"ש, ומ"מ טוב לא להפריד במקום הנדבק, מפני שרק מקצתו אינו של קיימא ולא כולו, וגם רצוי שהנשק שהוא עושה בשקית החלב יהיה קטן מאד שראוי רק להוציא ולא להכניס, וכל זה למי ששכח לחתוך כראוי מבעוד יום, אבל לא לסמוך על כך לכתחילה, עכ"ל.
(יב) עיין לעיל הערה ז, וי"א, וכן שמעתי מהגרש"ז אויערבוך שליטי"א, דקיל ספי מובית של מוסחקי, ואף לדעת החור"א הנ"ל י"ל דשרי, דשאני הא שאין זה גוף אטום אלא רק כסותם במגופה, דמסתבר שמקום דיבוק הנייר שעומד להפתח י"כ דינו כמגופה, וגם אינו חשיב כמפריק גירות דבוקין, כיון דאין זה של קיימא, עכ"ל, ועיין להלן סוף הערה ט, וע"ע סי' שיד במ"ב ס"ק כא, ועיין גם קצוה"ש סי' קט בבדי"ש ס"ק כג, שהוא מוזיר לפתוח חבילת מצות כיון שהנייר עשוי רק לאריוה ושוב זורקו. (יג) עיין סי' שיד במ"ב סוסי"ב כה. (יד) שמעתי מהגרש"ז אויערבוך שליטי"א, שהרי הוא מתקן כלי, דלא גרע מחורק קיסם קיסם בחיזוף בו שינוי או לפתוח או דלת, דאית ביה משום חתקון כלי, סי' שכב במ"ב סוסי"ב יג, ועיין גם לעיל הערה י'. (טו) עיין להלן הערה כה. (טז) עיין סי' שכב סעי' א, ועיין ח"א כלל יח בנ"א ס"ק ב, ש"ש במעשה חושב, כללי דשא"מ ופי"ה ארי"ק ב, למה אין בו משום פי"ה דבורר ביציאת מי שימורי הירקות. (יז) דא"כ יש בו משום אסור ברייה דאסור אפי' לשימוש מיד, והא היה כבורר פסולת מתוך אוכלי, (יח) עיין סי' שיד במ"ב ס"ק כה, וי"ל דקריעה זו חשיבה כשכירת אגוז שהם דהוה דרך אכילה, שמעתי מהגרש"ז אויערבוך שליטי"א, ועוד אמר לי הגרש"ז שליטי"א, דהרשב"י ברי"ה כתב זה גם לבגד שופר שבתוך החבית, מובאים דבריו בכה החיים סי' שיד ס"ק ה, ורק לענין פתיחת חבורה, סי' שמ סעי' יז במ"ב ס"ק מא ובבני"ה ד"ה הנ"ל, אפ"ה דאין זה חשיב כצורך שבה, וצ"ע, עכ"ל, ועיין להלן פכ"ח הערה טו. (ט) ויש שקיות חומר פלאסטי לפתוח במקום הדיבוק, גם מבלי לקלקל חתילה, וכדמוכח מהפוסקים שהתירו לחתוך זוג של נעלים שתפורות יחד, עיין להלן הערה גה, ובני"ה קיל ספי, ד"ל דאם דאמינן המדבק גירות הנה תולדה דתופר, סי' שמ סעי' יז, אינו אלא כשמדביקים לעשותם גוף אחד ממש, ואז כשמפרידם היה קורע, ע"ש, משא"כ כשמדבק רק את שפתי שקית על דעת לפתוח אח"כ דרך אחרת מקום, הי"ז חשיב כשכירת אף שהדבקה היא כדי לשמור על התוכן, מכל מקום גם נעשה כדי שיהא קל להפריד אם רק מדביק, י"ל דאין זה חשיב כתופר, ולא דמי לפתיחת אגרת שזנו בה האורונים לבגד אסור קורע, סי' שמ סעי' יז, דשאני ההם שאין הדרך להפריד את הדבוק ממש מקום אל אף לקורע את המעטפה, ואילו המקום הדיבוק נשאר דבוק, ולכן אם הוא פותח במקום הדבוק — אית ביה משום קורע, ועיין גם בתר"ש סי' שמ ס"ק כג, שמתפקת קורע מתוך המכל או מתוך הסולמות (תפירה) על טובה ועומדת שוב להתפרק), דאפשר דלא חשיב קורע, וכ"ש בני"ה שכל החיבור נעשה על דעת להפריד, וגם אין חשש משום עשיית כלי חושב, מכיון שהדיבוק הקל אינו מבטל את דעת כלי, והי"ל כחבית שנסתמה בפקק, אמנם אותן שקיות שדבוקות למעלה ולמטה באופן שאפשר לפתוח באיזה צד שירצה, ואילו הצד השני יישאר סגור, י"ל דחמיר טפי, דאפשר דחשיב כקשר של קיימא כל צד

שולחן שלמה

דאורייתא, וגם הרבה מהראשונים ס"ל דאפילו אם הקריעה היא לתיקון אפילו הכי לא אסור מהתורה אלא בעל מנת לתפור, ואף להחולקים כתב האבני נזר - או"ח סי' קפ"ו - דלא חייב אלא בדבר שרגילים עכ"פ לחזור ולתופרו' (ומה שהקורע על אכיו בשבת חייב משום קורע אע"ג שאסור לתקן, היינו משום דמצד עצמה עומדת הקריעה שפיר לתפירה).

וגם להפרי חדש - סי' ש"מ סעיף י"ג בביאה"ל ד"ה הנייר - שכתב דהקורע מעטפה כדי להוציא הנייר מתוכה חייב חטאת אע"ג שמקלקל את המעטפה, מסתבר שסובר דטעמא דשרי לקרוע העור שעל פי החבית - מ"ב ס"ק כ"ה - הוא משום דמכיון שיש בתוך החבית אוכל הו"ל כשובר אגוז - לקמן סעיף ח' - וכ"ה בשביתת השבת כמעשה חושב דף י"ב ע"ב ד"ה ולישב, דבגד או עור אם קשרן על פי אוכלין בטולי בטולי מתורת בגד ונעשו בטלין לאוכלים כמו קליפי אגוזים ואין בזה משום קריעה, ע"ש.

לכן אין זה חשוב כלל כעשוי להכניס וגם כאן זה רק נקב אחד. ואף שכנודן דידן מכויין לכך - ע"י שהפתח עשוי בצורה מאורכת שמתקצרת בסופה למטרה זו - מ"מ לענ"ד מותר הואיל והנקב ג"כ רק לאותה היציאה של דרך אותו הנקב.

ז. ה, שם. לענין פתיחת שקית של חלב או מיץ כיון דהרי הדרך להשתמש בשקית רק לשמירת התוכן - החלב או המיץ - ולהעברתו ממקום למקום ושוב זורקה בגמר השימוש והו"ל ככלי גרוע כמוסתקי, לכן י"ל דבזה לכו"ע מותר. ובלבד שלא יתכוין לעשות פתח יפה וכן לא יפתח במקום הנדבק אלא יחתוך קצת בגוף השקית^ט וגם לא יחתוך במקום האותיות, ועוד י"ל בצירוף כמה טעמים גם אין בו משום איסור קורע כמו"ש בשו"ע הרב סי' ש"מ סעיף י"ז דלא נוהג איסור זה בדבר שהוא גוף אחד כמו בנייר או ניילון ואף שרבו החולקים - ע"ש סעיף י"ג בביאה"ל ד"ה אין - מ"מ עיין שם בכיארור הלכה בדעת השו"ע דקריעה שהיא עצמה תיקון לא חשיב קורע

ט. בתשובה לשואל אמר מרן וללה"ה דעדיף לפתוח קודם השבת, וכיאר דרברי התוספתא שקורעין עור מעל פי החבית הם סתומים והראשונים אפילו לא טרחו לבאר מעם הרבר, ורק באחרונים מצינו מהלכים שונים ברבר, לכן יש מקום להחמיר ברבר, ויש מקום להחמיר יותר ממה שמקפידים שבשעת קריעת השקית לא יחתכו אותיות, אמנם רעתו היתה שמי שלא פתח מע"ש והוא צריך לזה עתה, ודאי מותר לו לפתוח באופנים שהובאו ומהטעמים הנ"ל, וכן הורה למעשה.

י. וכתב מרן וללה"ה לבאר, וו"ל: האבני נזר מחדש שגם בכגד דשיך תפירה רק אין רגילים כלל לקרוע ע"מ לתפור - ואפילו שלא על מתו רק מתמת מעשה שמות וכדומה - וכזה יש לדון כי לפעמים תופרים, משא"כ בנייר שתמיד נורק, עכ"ל.

סימן יב

הסרת לשונית מפחית שתיה

ובגדרי מחתך

א.

ב"ה, ח' טבת תשנ"ג

לכבוד הרב הגאון וכו' מוה"ר יחזקאל טאוב שליט"א

אחרי תת ברכה כיאות לכ"ת, קבלתי מכתבו עם מאמריו החשובים והנני משיב רק על הענין הראשון בלבד.

נראה דאף שמלאכת מחתך היא אפילו כשהכלי הוא רק לפעם אחת בלבד כמו קוטם קיסם לחצוץ בו שיניו וזורקו מיד, מ"מ בנד"ד אף שהשונה ודאי נהנה מאד מהסרת הלשונית והשתיה דרך אותו חלל, אפ"ה נלענ"ד דכמו שמותר לשבור חבית מוסתקי ולהוציא את הגרוגרות משום דחשיב כשובר אגוז כמבואר בש"ע ס"י שיי"ד ועיין גם בס' שביתת השבת (י"ב ע"ב) משום דהכל בטיל להאוכלין והמשקין שבתוכם, ומטעם זה גם מותר לקרוע את העור שעל פי הנוד וכן לענין בגד ע"ש, וה"נ גם כאן אע"ג שאינו מוציא את המשקה כמו בגרוגרות אלא שותה ממש דרך שם, מ"מ לגבי הפחית הרי חשיב כמקלקל בכך כיון שנורקת מיד לאחר השתיה, ומותר שפיר לעשות בה נקב בשבת ולשתות מהחלל, ולכן כמו שגם מותר לבחור ולעשות הנקב בכל מקום שרוצה וטוב לו יותר לשתות משם, כך גם בנוגע ללשונית שהכל ערוך ומתוקן טוב ויפה מלפני השבת ע"י לשונית מקום אשר נוח מאד לעשות שם חלל ולשתות דרך שם ללא שום טורח וסבל וא"כ למה נצריך אותו לעשות נקב במקום אחר, וכי אסור ליהנות מזה שיגעו וטרחו בערב שבת למקום טוב ונוח.

[**מסופקני** בכה"ג שעושה ממש כלי בשבת כמו חולש נייר טואלט מגליל שמסומן בנקבים קטנים שערוך ומתוקן יפה מלפני השבת במדה נכונה ומדויקת והתולש משם אינו מודד כלל (מלבד איסור קרוע) וללא טורח גדול הכל טוב ומדויק אף שהגמר הוא ע"י האדם ואינו דומה כלל לקוטם קיסם שכל הטורח נעשה בשבת, ולכאורה מסתבר דאין זה חשיב כמחתך, וכ"ש כן שמותר לקלקל ולעשות נקב].

ואף שבגרוגרות אסור לעשות פתח יפה, היינו משום דחשיב משום כך כעושה כלי להשתמש בו גם אח"כ, משא"כ בנד"ד הרי אינו טורח כלל בהסרתה וגם הכל יודעים שהפחית נורקת מיד לאשפה, ולכן מסתבר

דבזה שמסיר הלשונית חשיב רק כעושה נקב רגיל ולא כמחתך ועושה כלי כקוטם קיסם לחצוץ בו שיניו או כעושה פתח יפה בחבית מוסתקי.

ביקרא דאורייתא ובברכה מרובה

שלמה זלמן אויערבאך

ב.

נלענ"ד דחבית של מוסתקי הו"ל כלי אלא שאין זה חשוב, ולכן אין רואין את השבירה כסתירה, וה"נ גם קופסא של סרדין אע"ג שזה חזק מאוד מ"מ הכלי עצמו עומד רק לשימוש חד פעמי לפותחו ולזורקו, ולכן אע"פ שהדגים שבתוכו משתמרים זמן רב ע"י הכלי ומעבירים ממקום למקום, מ"מ הכלי עצמו עומד רק לזורקו לאשפה ורק קופסא גדולה שגם לאחר הפתיחה משתמשים בו שפיר חשיב כסותר או כבונה לדעת החזו"א.

בכל חותמי ברכה

שלמה זלמן אויערבאך

ג.

גם נלענ"ד כיון שהחותך ופוחח אינו חושב על פתח יפה או מדה מסוימת, אינו מקפיד אם היו מכינים לו בכית חרושת יותר ארוך או יותר קצר והוא רק פוחח במקום המיועד וזה נוח לו מאד אין זה שייך להאיסורים של עשיית פתח ומחתך.

ד.

כתב החזון איש סימן נ"א ס"ק י"א ד"ה ובקופסא, שאם עושה שני נקבים, אחד להכניס האויר כדי שידחוק השמן דרך הנקב השני, יש בזה חיוב חטאת, דכל נקב משמש להכניס ולהוציא דוימנין משתמש בנקב זה וזימנין בנקב זה עיין שם. ועיין בספר שמירת שבת כהלכתה פרק ט' הערה כ"ו שמובא בשמי דיש להקשות, דאם כן יתחייב גם בעושה רק נקב אחד, וכידוע שגם בנקב אחד השמן יוצא מפני שנכנס אויר ודוחף השמן לצאת, וכיון שלא מבואר כן, משמע דמכיון דמה שנכנס האויר הוא רק כדי לדחוף את השמן לצאת, לכן אין זה חשוב כלל כעשוי להכניס, וגם בנקב בפחית שתיה, אע"פ שעשוי בצורה מיוחדת כדי שבעת השתיה יכנס אויר לפחית ויצא המשקה, מ"מ ל"ה פתח העשוי להכניס ולהוציא, ואף שבנידון דידן מכון לכך, מכל מקום לענ"ד מותר, הואיל והנקב גם כן רק לאותה היציאה של דרך אותו הנקב.

פתיחת פחיות שתיה

מג. פחיות שתיה שיש בראשן סימון אשר ניתן לפותחו על ידי משיכת טבעת ונוצר בהן פתח נאה, יש שאסרו לפותחן בשבת משום חשש איסור עשיית פתח ומשום מלאכת מחתך, ויש שהתירו בזה^{סא}.

הגביע לצורתו הרצויה ויש בזה משום מכה בפטיש, וגם משום איסור מחתך משום שהגביעים נחתכים זה מזה בקו ישר ומדוייק. ודעת הגרשז"א זצ"ל להתיר בזה, ואמר דאין לחוש משום איסור מכה בפטיש מכיון שצורת הגביעים כבר נגמרה בבית החרושת והשאיירו אותם מחוכרים באופן שיוכלו להפרידם בקלות ואין זה נקרא גביע שאינו גמור, ועיין מה שהארכנו בזה בפרק י"ב סעיף י"ב. ומשום איסור מחתך אמר הגרשז"א זצ"ל שאין לחוש בזה מכיון שאינו מכויין לחתוך לפי מדה או בקו ישר וכל כוונתו להפריד את הגביעים זה מזה אלא שעושה זאת במקום היותר נוח.

סא. שמענו מהגרי"ש אלישיב שליט"א לאסור בזה מחשש איסור עשיית פתח [אמנם לא נקט זאת כאיסור ברור מכיון שרגילים לזרוק את הפחית אחרי השמוש ואפשר שפתח העשוי לשימוש חד פעמי אין שם פתח עליו, ומטעם זה נמי אין לאוסרו משום בונה או מתקן מנא כיון שהכלי עומד להזרק ולא הוי אלא כקורע את הפחית, ואף שמצינו בתוספתא המובאת במשנ"ב סי' שי"ד ס"ק כ"ה דעור שע"פ החכית מותר לקורעו ובלבד שלא יעשה זינוק [פירוש כעין מרזב], ולכאור' מבואר כאן דאין לעשות פתח כעין מרזב אף בעור זה ששימושו חד פעמי, אך אמר הגריש"א שליט"א בזה דאפשר שהיו רגילים להשתמש בעור זה שימוש חוזר]. וכן אסר מצד מלאכת מחתך כיון שנוצר כאן פתח מתוכנן לפי מדה.

ודעת הגרשז"א זצ"ל להתיר זאת, עיין שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' י"ב, ולא חשש לאיסור עשיית פתח ולאיסור מחתך דכיון שזורקים את הפחית לאחר השימוש אין עליה שם כלי והרי היא טפילה לאוכל שבתוכה, וכשם שלא חששו לאיסור קורע בחותלות משום דהוי כשובר קליפי אגוזים, כמבואר בהקדמה לפרק י"ב גבי איסור קורע עיי"ש, ה"נ אין שום חשיבות של עשיית פתח או של מחתך בזה.

ואולי יש לדון טעם נוסף שלא יהיה בזה איסור מחתך והוא ע"פ מש"כ הרמב"ם בשם רבו מוכא בתחילת ספר מעשה רוקח דהא דאין איסור מחתך במסתת את האבן [רק איסור מכה בפטיש] הוא משום דאין חיוב מחתך אלא כאשר אינו עושה מלאכה בגוף הדבר אלא רק מסיר את הקצוות מהעור, אבל במסתת שעושה מלאכה בגוף האבן ומשווה פניה אינו חייב אלא משום מכה בפטיש, והיינו דאף שבאמת עוסק גם בפעולת חיתוך והשוויה של קצוות האבן, מ"מ עוסק זה הוא חלק מיצירת גוף האבן, וכל מי שיוצר אבן יוצר גם את הקצוות שלה, ולכן אין דנים אותו כעוסק בחיתוך הקצוות. ואפשר דה"נ בני"ד שעיקר שם מלאכתו היא יצירת פתח לא יהא בזה איסור מחתך, אף שיצירת הפתח נעשית ע"י מעשה של ניתוק חתיכת הפח מן הפחית, דאינו עוסק בחיתוך